

Nr 36

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1961 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 62, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision.

I samband med propositionen har utskottet behandlat sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 575 av herrar *Ewerlöf* och *Kaijser* samt II: 683 av herr *Cassel m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 576 av herr *Spetz m. fl.* samt II: 684 av herr *Svensson* i *Ljungskile m. fl.* ävensom

de likalydande motionerna I: 577 av herr *Sundin m. fl.* samt II: 685 av herr *Hansson* i *Önnarp m. fl.*

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att beskattningsmyndigheterna skall äga påkallad handräckning av utmätningsmannen för att utfå räkenskaper och andra handlingar, som inte frivilligt ställes till förfogande för taxeringsrevision eller viss därmed jämförlig granskning.

Lagförslaget

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

lag om handräckning vid taxeringsrevision

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt beslutats, att taxeringsrevision skall verkställas hos någon, och tillhandahåller han icke på begäran de räkenskaper och andra handlingar som skola granskas, må handräckning enligt denna lag äga rum för handlingarnas eftersökande och omhändertagande hos honom.

Handräckning må beslutas allenast om granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt och först sedan det visat sig, om vitesföreläggande efterkommes, därest ej sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål.

Föreskommer grundad anledning antaga att handling som ovan avses finnes hos annan, må handräckning beslutas för handlingens eftersökande och omhändertagande hos honom, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga.

2 §.

Beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen. Skall handräckning ske enligt 1 § tredje stycket eller uppkommer fråga om handräckning för utfående av handling som avses i 7 §, må dock beslut om handräckning i sådant hänseende meddelas endast av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen må, om skäl därtill äro, upphäva beslut om handräckning som meddelats av annan myndighet.

Beslut om handräckning verkställs av utmätningsmannen. Denne skall skriftligen underrättas om beslutets innehåll.

3 §.

Vid förrättningen må undersökning företagas i hus, rum eller slutet förvaringsställe, så ock å annat ställe även om det icke är tillgängligt för allmänheten.

Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas på sätt utmätningsmannen finner lämpligt. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas.

Olägenhet eller skada må ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Förrättning må ej företagas mellan klockan 21 och klockan 9.

4 §.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet, som beslu-

fat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan närmare granskning överlämnas till denne, där ej annat följer av 7 eller 9 §.

Vid förrättningen skall därjämte närvara ett av utmätningssmannen anmodat trovärdigt vittne. Utmätningssmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

5 §.

Den hos vilken förrättningen företages eller, om han ej anträffas, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall vid förrättningen underrättas, så snart det kan ske, för att få tillfälle att övervara densamma och tillkalla vittnen, dock utan att förrättningen härigenom uppehålls.

Vid förrättningen skall underrättelse lämnas om innehållet i 8 och 9 §§ samt 10 § första stycket.

6 §.

Över förrättningen skall föras protokoll, vari angives beslutet om handräckningen, vilka som närvarit och vad därvid förekommit. I protokollet skall intagas förteckning över de handlingar som omhändertagits med angivande av om de förseglats och till vem de överlämnats.

Den hos vilken förrättningen företagits äger på begäran kostnadsfritt er hålla bevis därom ävensom avskrift av protokollet.

7 §.

Förrättningen må, efter beslut av länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 2 §, företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. Sådan handling skall genast av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen, må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen.

8 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages, att därvid omhändertagits handling, som icke rör den verksamhet som skall granskas, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

9 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages, vid förrättningen tillkännagivit att framställning, som omförmäles i 7 eller 8 §, skall göras, skall handlingen genast av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer framställningen inom fjorton dagar, må, innan den prövats av länsstyrelsen, annan än den å vilken prövningen ankommer icke taga del av handlingen.

Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga omhändertagna handlingar av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättningen framställning som omförmäles i 7 eller 8 §, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i första stycket stadgas.

Inkommer framställning som ovan i denna paragraf avses senare än fjorton dagar efter förrättningen, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

10 §.

Är någon missnöjd med utmätningmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlings omhändertagande för taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat.

Talan mot länsstyrelsens beslut i fråga, som avses i 2 § samt över framställning, som omförmåles i 7—9 §§, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet.

Länsstyrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, där ej annorlunda förordnas.

11 §.

Vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningmannen eller annan, som omförmåles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7—9 §§, av den som verkställer prövningen, må ej obehörigen yppas.

Den som bryter mot vad ovan i denna paragraf är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

12 §.

Kostnaderna för handräckning enligt denna lag skola åvila statsverket.

13 §.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även äga tillämpning i fråga om granskning enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. Härvid skall iakttagas, att vad i 2 § andra stycket stadgas icke skall gälla beslut av kontrollstyrelsen, att besvär över kontrollstyrelsens beslut i fråga, som avses i 2 §, må föras med motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 10 § andra stycket samt att beslut om handräckning för kontroll enligt sistnämnda båda förordningar må meddelas allenast av länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Motionerna

I motionerna *I: 575* och *II: 683* hemställas, att riksdagen måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62 med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillkallande av särskilda sakkunniga med uppdrag att med särskilt beaktande av nödvändigheten att den enskilde garanteras full rättssäkerhet utreda de i propositionen behandlade spörsmålen och utarbeta därav betingat förslag.

Motionerna *I: 576* och *II: 684* utmynnar i hemställan,

att riksdagen ville — med avslag å förevarande proposition nr 62 — hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om utformningen av de åt-

gärder som kan erfordras för verkställande av beslut om taxeringsrevision med bevarande av fullgoda rättssäkerhetsgarantier.

I motionerna *I: 577* och *II: 685* anhålles,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 62 måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition icke kunnat av riksdagen bifallas, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag i ärendet, som innefattar bästa garantier för privatlivets helgd och rättssäkerheten.

Lagförslagets tillkomst

I september 1960 utarbetades inom finansdepartementets rättsavdelning en *promemoria med förslag till lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet*.

Angående bakgrunden till det i promemorian framlagda förslaget framhålls i promemorian följande.

För kontroll av att föreskriven deklarations- och uppgiftsskyldighet vederbörligen fullgjorts kan beskattningsmyndigheterna verkställa taxeringsrevision eller däremot svarande kontroll hos envar deklarations- och uppgiftsskyldig.

I fråga om taxering till kommunal och statlig inkomstskatt samt statlig förmögenhetsskatt finnes bestämmelserna om taxeringsrevision upptagna i 56—58 §§ 1956 års taxeringsförordning. Taxeringsrevision kan användas för kontroll av såväl den granskades egen som annans deklARATION. Vid revisionen får, i den omfattning som finnes erforderlig, granskning ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifikationer ävensom av protokoll och andra handlingar rörande verksamheten. Den som verkställer taxeringsrevision får ta del av handlingar, som är av betydelse för revisionen, utan hinder av att den, hos vilken revisionen sker, har att iaktta tystnad om deras innehåll. Den sistnämnde har emellertid möjlighet att, om synnerliga skäl föranleder därtill, hos länsstyrelsen utverka beslut att sådan handling skall undantas från revisionen. Tillhandahållande av räkenskaper och andra handlingar för taxeringsrevision kan framtvingas genom vite. I samband med klagan över beslut, varigenom vite utdömts, kan även länsstyrelsens beslut att avslå framställning, att handling skall undantas från revision, komma under kammarrättens och regeringsrättens prövning.

Motsvarande bestämmelser om taxeringsrevision gäller enligt förordningen om allmän varuskatt, 42 §.

I förordningen den 3 april 1959 om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning stadgas vidare i 9—11 §§ skyldighet för skattskyldig att, när beskattningsmyndigheten finner det erforderligt, på anfordran tillhandahålla räkenskaper och andra handlingar. Även i fråga om sådan granskning gäller att den som verkställer densamma får taga del av handlingar av betydelse för granskningen utan hinder därav att den skattskyldige har att iakttaga tystnad om deras innehåll. Den sistnämnde har emellertid liksom vid

taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen och förordningen om varuskaft möjlighet att, om synnerliga skäl föranleder därtill, hos länsstyrelsen utverka beslut att sådan handling skall undantas från granskningen. Tillhandahållande av räkenskaper och andra handlingar för granskning kan framtvingas genom vite. Försuttet vite utdömes av beskattningsmyndigheten. Med beskattningsmyndighet förstås enligt nu ifrågavarande förordning den myndighet som, enligt vad i vederbörande skatteförfattning eller annorledes stadgas, har att besluta om skattens fastställande. Kontrollstyrelsen är beskattningsmyndighet i fråga om samtliga de skatter å vilka förordningen hittills gjorts tillämplig.

Bestämmelserna i taxeringsförordningen om taxeringsrevision fick i huvudsak sin utformning genom i proposition nr 160 till 1955 års riksdag framlagt förslag till ändring i den förut gällande taxeringsförordningen. I propositionen (s. 123 f) upptogs också frågan om tvångsmedel mot dem som inte vill ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision. Därvid erinrades om att taxeringsmyndigheterna inte äger tillgång till annat tvångsmedel än vite. Erfarenheten hade visat, att detta understundom inte är tillfyllest. För att komma till rätta med personer, som tredskas med att ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision, föreslogs, att man borde överväga att införa någon motsvarighet till de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan. Det anmärktes, att i här avsedda situationer ofta föreligger misstanke om falskdeklaration eller vårdslös deklara-tion, å vilka brott frihetsstraff kan följa. Bestämmelser av denna art krävde emellertid närmare överväganden, bl. a. för att på lämpligt sätt utforma lämpliga rättssäkerhetsgarantier.

I promemorian framlägges förslag av innebörd att beskattningsmyndighet i vissa fall skulle äga anlita polismyndighet för utfående av handling, som kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt eller avgift.

Vid promemorian fogat förslag till *lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet* är intaget i propositionen å s. 55 f.

Efter det att promemorian varit föremål för remissbehandling har inom finansdepartementet verkställts en överarbetning av det vid promemorian fogade lagförslaget. Över det sålunda framkomna förslaget till *lag om handräckning åt beskattningsmyndighet*, vilket är intaget i propositionen å s. 52 ff, har lagrådets utlåtande inhämtats. Detta förslag fogas såsom *Bilaga* till utskottets utlåtande.

Efter lagrådsgranskningen har viss ytterligare överarbetning vidtagits, resulterande i det för riksdagen framlagda förslaget till *lag om handräckning vid taxeringsrevision* (ovan s. 2 ff).

Gällande bestämmelser

För bestämmelserna i 56—58 §§ *taxeringsförordningen* har redan i korthet redogjorts. Här må ytterligare nämnas följande. Taxeringsrevision får enligt 56 § 1 mom. äga rum hos varje deklarations- eller uppgiftsskyldig för kontroll av att deklarations- och uppgiftsskyldighet enligt förordningen riktigt och fullständigt fullgjorts eller för att eljest bereda beskattningsmyndighet upplysning till ledning vid beslut om taxering eller eftertaxering. Åtgärden får emellertid inte företas hos myndighet eller annat i 46 § första stycket avsett organ. Hos den, som bedriver förmedlingsverksamhet eller annan verksamhet av sådan beskaffenhet, att uppgifter av betydelse för taxeringskontrollen kan hämtas ur anteckningar eller andra handlingar, som föres vid verksamhetens bedrivande, får taxeringsrevision till ledning för annans taxering äga rum, även om vederbörande inte är skyldig avge kontrolluppgift.

Vid taxeringsrevision må granskning i den omfattning som befinnes erforderlig ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifierationer ävensom av korrespondens, protokoll och andra handlingar, dock med den begränsningen att det skall röra sig om handlingar rörande vederbörandes verksamhet, alltså inte privatbrev o. dyl. Att länsstyrelsen på hemställan av den granskade kan besluta att viss handling skall undantas från revision är redan nämnt. Bestämmelserna härom upptas i 56 § 4 mom. Mot länsstyrelsens beslut må klagan icke föras.

Granskningen må omfatta även det löpande årets räkenskaper. Hos bokföringspliktig skattskyldig må även verkställas kassainventering.

Enligt 56 § 2 mom. gäller vidare, att den som har att verkställa taxeringsrevision må påfordra att i den utsträckning, som är erforderlig för det med granskningen avsedda syftet, genast få ta del av handlingar som skall granskas. Den hos vilken revisionen sker är skyldig lämna erforderliga upplysningar.

Om tillvägagångssättet vid taxeringsrevision stadgas i 56 § 3 mom., att revisionen såvitt möjligt skall ske på sådant sätt och på sådan tid att inte hinder förorsakas i verksamheten för den, hos vilken revisionen sker. Revisionen får med hans medgivande verkställas hos honom. Har böcker eller handlingar överlämnats för revision, skall de så fort ske kan återställas. Besked om resultatet av revisionen skall snarast lämnas den skattskyldige, om revisionen ägt rum hos honom.

Enligt 57 § meddelas beslut om taxeringsrevision av taxeringsintendenten i det län där revisionen skall äga rum, resp. av allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden. På intendenten (allmänna ombudet) ankommer att antingen själv verkställa revisionen eller att uppdra denna åt tjänsteman eller åt annan i bokföring och taxering sakkunnig person, som därtill godkänts av länsstyrelsen.

Såsom tvångsmedel mot den som underlåter att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar kan, som förut nämnts, användas vite. Av 58 § framgår att vitet förelägges av den som beslutat revisionen d. v. s. vederbörande taxeringsintendent. Över beslut att förelägga vite må enligt 125 § klagan ej föras. Om uttagande av vite förordnar länsstyrelsen enligt 124 § efter anmälan av taxeringsintendent. Länsstyrelsens beslut i fråga om utdömande av vite må enligt 125 § överklagas hos kammarrätten och sedermera regeringsrätten. Vid prövning av sådana besvär må enligt sista stycket i 124 § jämväl fråga, huruvida vite bort föreläggas, komma under bedömande.

I 42 § *förordningen om allmän varuskatt* stadgas att i fråga om taxeringsrevision bestämmelserna i 56—58 §§ taxeringsförordningen skall äga motsvarande tillämpning. Därjämte stadgas att den hos vilken taxeringsrevision sker är pliktig att lämna tjänsteman, åt vilken uppdragits att verkställa revisionen, tillträde till lokaler, som användes i vederbörandes verksamhet, ävensom att för granskning av handlingar och varulager lämna tjänstemannen nödigt biträde. Enligt 78 § skall, i fråga om föreläggande och uttagande av vite, vad i 123 och 124 §§ taxeringsförordningen stadgas äga motsvarande tillämpning. Länsstyrelsens beslut i fråga om utdömande av vite må enligt 80 § överklagas hos kammarrätten och sedermera hos regeringsrätten.

Förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning utgör för ett flertal s. k. punktskatter en motsvarighet till den för inkomst- och förmögenhetsbeskattningen gällande taxeringsförordningen. För innehållet i 9—11 §§ i förordningen har viss redogörelse redan lämnats. Följande må här tilläggas. Förutom att på anfordran tillhandahålla handelsböcker, affärskorrespondens och övriga handlingar hörande till den verksamhet, i vilken skatten skall utgöras, skall den skattskyldige, likaledes på anfordran, lämna beskattningsmyndigheten tillträde till lokaler som användes i verksamheten. För granskning av handlingar och lager skall den skattskyldige lämna nödigt biträde. Skyldig att underkasta sig granskning är enligt 10 § även den, som skäligen kan antagas vara skattskyldig, och enligt 11 § den, som utan att vara skattskyldig yrkesmässigt tillverkar, bearbetar, försäljer eller distribuerar skattepliktig vara, så ock den, som idkar handel med vara, vilken användes vid framställning eller distribution av skattepliktig vara. Såsom tvångsmedel mot den som underlåter att tillhandahålla räkenskaper m. m. kan som förut nämnts användas vite. Av 12 § framgår att vite utdömes av beskattningsmyndigheten. Beslut om utdömande av vite kan enligt 40—45 §§ överklagas hos kammarrätten och sedermera regeringsrätten.

Bestämmelser om bokföringsgranskning finnes jämväl i 78 § 1 mom. *uppbördsförordningen* samt i 7 § tredje stycket *förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension m. m.*

I rättegång vid allmän domstol föreligger principiell skyldighet för envar, vilken innehar skriftlig handling som kan antas äga betydelse som bevis, att förete den (*editionsplikt*); dock föreligger sådan skyldighet i brottmål icke för den misstänkte eller vissa honom närstående. Härom

stadgas i 38 kap. *rättegångsbalken*. Är någon skyldig att förete skriftlig handling som bevis, äger rätten förelägga honom att förete handlingen. Föreläggandet kan i brottmål, enligt 23 kap. 14 §, meddelas redan under förundersökningen och avse att en handling skall tillhandahållas undersökningsledaren direkt. Enligt 38 kap. 5 § må den som skall förete handlingen genom vite tillhållas att fullgöra sin skyldighet. Rätten kan även, om det finnes lämpligare, förordna, att handlingen skall tillhandahållas genom utmätningsmannens försorg. Talan mot editionsföreläggande föres särskilt enligt 49 kap. 4 § p. 3. Däremot torde föreläggandets giltighet inte komma under omprövning i samband med tillämpning av vitespåföljd. Enligt 17 kap. 14 § och 30 kap. 12 § äger rätten förordna, att beslut om företeende av skriftlig handling genast skall gå i verkställighet. Beslutet verkställs enligt 42 § andra stycket utsökningslagen såsom laga kraft ägande dom; ställande av säkerhet erfordras inte, med mindre i beslutet annorledes förordnats.

I huvudsak samma regler upptas i 39 kap. 5 § och 40 kap. 5 § om tillhandahållande av föremål för syn och besiktning.

Ytterligare må anmärkas, att om vitesförelägganden av annat slag än de nyss nämnda meddelas enligt *rättegångsbalken*, gäller som allmän regel — liksom enligt *taxeringsförordningen* — att föreläggandet som sådant inte får överklagas. Däremot framgår av 49 kap. 8 § tredje stycket, att prövning av föreläggandets giltighet får påkallas i samband med talan mot beslut varigenom vitet utdömts.

För att i brottmål införskaffa handlingar och föremål som skäligen kan antas äga betydelse för utredningen kan också användas det straffprocessuella tvångsmedlet *beslag*. Sådan åtgärd må dock endast under vissa förutsättningar avse post- och telegrafförsändelser m. m. Huvudregeln är enligt 27 kap. 4 och 5 §§ att beslut om beslag meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren eller, på dennes yrkande, av rätten. Åtgärden verkställs i regel av polisen. Är fara i dröjsmål, må beslag verkställas av polisman även utan beslut från undersökningsledarens eller åklagarens sida, dock med skyldighet att skyndsamt göra anmälan hos honom, på vilken ankommer att omedelbart pröva, om beslaget skall bestå. Har beslag verkställts utan rättens förordnande äger enligt 27 kap. 6 § den som drabbats av beslaget begära rättens prövning därav. Av 27 kap. 7 § framgår, att viss tid för åtal skall utsättas, då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag. Då beslag ej prövats av rätten skall åtal väckas inom en månad från beslaget. Enligt 27 kap. 8 § skall beslag hävas, om åtal ej väckts inom fastställd tid eller skäl eljest ej längre förekommer för beslag. Då målet avgöres, skall rätten pröva, om beslag fortfarande skall bestå.

Enligt 27 kap. 2 § gäller bl. a., att beslag ej må läggas å skriftlig handling om dess innehåll kan antagas vara sådant, att befattningshavare eller annan, som avses i 36 kap. 5 §, ej må höras som vittne därom, och handlingen innehaves av honom eller av den, till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

Beträffande verkställande av beslag gäller bl. a. enligt 27 kap. 11 §, att om den från vilken beslag sker ej är närvarande vid beslaget, skall han utan dröjsmål underrättas därom. I 13 § meddelas föreskrifter om protokollföring och om rätt för den som drabbas av beslag att på begäran erhålla bevis om beslaget. Av 12 § första stycket framgår slutligen att beslagtagen post- eller telegraf försändelse, handelsbok eller annan enskild handling icke må närmare undersökas, ej heller brev eller annan sluten handling öppnas av annan än rätten, undersökningsledaren eller åklagaren; dock må sakkunnig eller annan, som anlitas för utredningen angående brottet eller eljest därvid höres, efter anvisning av myndighet som nu sagts, granska handlingen. Äger den som verkställer beslaget ej närmare undersöka handlingen, skall den av honom förseglas.

Talan mot rättens beslut under rättegången i fråga om beslag skall enligt 49 kap. 4 § föras särskilt. Har däremot beslutet meddelats i samband med dom eller slutligt beslut, skall enligt 49 kap. 5 § talan mot beslut i beslagsfrågan föras i samma ordning som talan mot domen eller det slutliga beslutet.

För eftersökande av föremål, som är underkastat beslag, må enligt 28 kap. 1 § h u s r a n n s a k a n företas i husrum eller slutet förvaringsställe. Även på annat ställe än nu nämnts må enligt 10 § samma kap. undersökning äga rum för samma ändamål, ehuru stället inte är tillgängligt för allmänheten. Husrannsakan må vidare äga rum bl. a. för eftersökande av den som skall gripas.

Förutsättning för husrannsakan är enligt 28 kap. 1 §, att det förekommer anledning, att brott förövats, varå frihetsstraff kan följa. Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet må husrannsakan dock företagas, allenast om brottet förövats hos honom eller den misstänkte gripits där eller eljest synnerlig anledning förekommer, att genom rannsakingen föremål, som är underkastat beslag, skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas.

Förordnande om husrannsakan meddelas enligt 28 kap. 4 § av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Kan husrannsakan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den, hos vilken åtgärden företas, bör, om fara ej är i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens förordnande.

Polisman må emellertid enligt 28 kap. 5 § företa husrannsakan utan förordnande, då fara är i dröjsmål.

I 28 kap. 6 § stadgas, att vid husrannsakan olägenhet eller skada ej må förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas med våld. Har så skett skall det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas. Husrannsakan må ej utan särskilt skäl verkställas mellan kl. 21 och kl. 6.

Av 28 kap. 7 § framgår att vid husrannsakan såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne skall närvara. Förrättningsmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan. Den, hos

vilken husrannsakan företas, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen så ock att tillkalla vittne, dock utan att undersökningen därigenom upphålles. Har varken han eller någon av hans husfolk eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om den vidtagna åtgärden. Målsägande eller ombud för denne får på vissa villkor tillåtas vara närvarande för att tillhandagå med upplysningar.

I 28 kap. 8 § stadgas, att post- eller telegraффörsändelse, handelsbok eller annan enskild handling, som anträffas vid husrannsakan, inte får närmare undersökas, ej heller brev eller annan sluten försändelse öppnas i annan ordning än i 27 kap. 12 § första stycket sägs.

Enligt 28 kap. 9 § skall protokoll föras över husrannsakan, vari anges ändamålet med förrättningen och vad därvid förekommit. Den, hos vilken husrannsakan företagits, äger på begäran erhålla bevis därom, innehållande även uppgift å det brott misstanken avser.

Åtskilliga lagar eller andra författningar innehåller bestämmelser om h a n d r ä c k n i n g för att inställa personer inför myndighet. Sådan handräckning meddelas av polisen. Detta är bl. a. fallet enligt 43 § lagen om socialhjälp, 94, 96 och 100 §§ 1960 års barnavårdslag, 38 § lagen om nykterhetsvård, 21 § lagen om villkorlig dom, 51 och 52 §§ sinnessjuklagen och 22 § lagen ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Handräckning förekommer i övrigt i olika former och meddelas i allmänhet av exekutiv myndighet. Vid sidan av den handräckning, som äger rum enligt rättegångsbalken, utsökninglagen och lagen om avbetalningsköp m. m. förekommer exempelvis handräckning enligt 148 § byggnadslagen, när någon företagit nybyggnad eller annan åtgärd i strid med förbud som meddelats i lagen eller med stöd av densamma. En liknande bestämmelse upptas i 63 § lagen om allmänna vägar. Handräckning meddelas enligt 15 kap. 4 § jorddelningslagen av utmättningsman, om delägare i laga skifte vägras att tillträda sin ägolott å föreskriven tid. Såsom handräckning be-tecknas vidare bl. a. det biträde åt utländsk stat som ges enligt gällande bestämmelser om uttagande av skatt och böter.

Allmänna synpunkter på den föreslagna lagstiftningen

Promemorian

I promemorian konstateras till att börja med att, genom de vid 1955 års riksdag antagna reglerna om taxeringsrevision, möjligheterna att kontrollera rörelseidkares och andra fria företagens självdeklarationer har avsevärt förbättrats. Det har emellertid, uttalas i promemorian, stundom visat sig svårt för taxeringsmyndigheterna att få tillgång till det material som skall granskas. Trots vitesförelägganden har åtskilliga skattskyldiga vägrat att ställa sina böcker till förfogande eller gjort svårigheter på olika sätt. Det är sålunda inte helt ovanligt att den skattskyldige uppger att han inte

fört några räkenskaper eller att räkenskapsmaterialet helt eller delvis blivit förstört genom brand eller på annat sätt. Genom ett sådant förfarings-sätt kan den skattskyldige undgå åtal för oriktig deklaration och ofta vinna att taxeringen blir lägre än den bort vara.

En erfarenhet från de branschvis genomförda bokföringsgranskningar som verkställts under senare år är, enligt promemorian, att när taxeringsmyndigheterna vänder sig till skattskyldiga inom viss bransch, ställes böckerna till en början godvilligt till förfogande. Allteftersom det blir känt att branschen i fråga är föremål för undersökning, märks emellertid en tendens hos de skattskyldiga att försöka hindra eller uppehålla verksamheten; de deponerar sina böcker hos annan person eller uppger de, som redan framhållits, att böckerna eller för granskningen särskilt värdefulla handlingar förstörts eller förkommit. Ofta har vitesföreläggande visat sig ineffektivt, och resultatet har blivit att taxeringsmyndigheterna fått avstå från en planerad granskning eller att granskningen så fördröjts och försvårats att den inte kunnat bli effektiv. Därefter anföres.

Det torde med fog kunna antagas, att tredska i fråga om böckernas tillhandahållande i regel sammanhänger med att granskningen skulle kunna ge ett för den skattskyldige oförmånligt resultat. Det är, icke minst med tanke härpå, ett viktigt intresse att granskningen kan genomföras i dessa fall. Risken att den skattskyldige vidtar obehöriga åtgärder med det material som skall granskas gör det vidare angeläget att granskningen kan företas utan uppskov. Bl. a. av detta skäl upptar reglerna om taxeringsrevision föreskrift att den som har att verkställa taxeringsrevision må påfordra att, i den utsträckning som är erforderlig för det med granskningen avsedda syftet, genast få ta del av handlingar som skall granskas. De nya, effektivare reglerna om taxeringsrevision som infördes år 1955 har för de skattskyldiga det här gäller ytterligare ökat intresset av att försöka undandra sig granskning.

I promemorian erinras om att den nu aktuella frågan uppmärksammades i propositionen nr 160 till 1955 års riksdag. Därvid antyddes, att man borde överväga att införa en motsvarighet till de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan. I anslutning härtill anmärktes, att i de avsedda situationerna ofta finns anledning till misstanke om falskdeklaration eller vårdslös deklaration, å vilka brott frihetsstraff kan följa.

Föreligger misstanke om sådant brott kan, framhållas i promemorian, självfallet redan med nu gällande bestämmelser straffprocessuell förundersökning igångsättas, varvid beslag och husrannsakan kan ifrågakomma. Emellertid ligger det i sakens natur, att denna möjlighet kan begagnas i ett förhållandevis ringa antal fall. Syftet med en taxeringsrevision är nämligen i främsta rummet att få uppgifter till ledning vid taxeringen, och det bör, enligt promemorian, givetvis inte ifrågakomma att påkalla igångsättande av ett straffprocessuellt förfarande huvudsakligen för sådant ändamål. I praktiken torde det förhålla sig så, uttalas i promemorian, att taxeringsmyndigheterna vanligen anser sig böra företa taxeringsrevision innan de anser sig ha sådan utredning att de kan vända sig till åklagare och polis-

myndigheter (se även JO:s ämbetsberättelse till 1959 års riksdag s. 391 f). Därefter anföres.

De önskemål i fråga om tvångsmedlens art som uppställer sig i nu aktuella fall är emellertid i stora delar desamma som beträffande beslag och husrannsakan. Såsom nyss antytts torde man inte bara behöva räkna med tredska att utlämna de handlingar som skall granskas utan även försök att undansticka dem, eventuellt även försök att skaffa sig respit för att göra obehöriga ändringar i handlingarna. Man synes därför inte kunna stanna vid en möjlighet att tvångsvis uttaga handlingarna, efter mönster av den förut beskrivna regeln i 38 kap. 5 § rättegångsbalken, enligt vilken rätten må förordna att handling skall tillhandahållas genom utmätningsmannens försorg. Det torde även vara erforderligt, att handlingar som skall granskas kan bli föremål för efterspaningar. Det bör ytterligare erinras om att taxeringsmyndigheterna inte alltid på förhand känner till vilka handlingar som kan vara av intresse för taxeringsrevision. Det är därför också av intresse att taxeringsmyndigheterna kan hos en tredska deklarations- eller uppgiftsskyldig låta undersöka vilka handlingar han innehar. De erforderliga tvångsmedlen synes av dessa skäl böra innehålla väsentligen samma element som beslag och husrannsakan samt utföras av polismyndighet. Reglerna torde även i övrigt lämpligen kunna utformas i anslutning till vad som gäller dessa tvångsmedel.

En särskild fördel med att anknyta till bestämmelserna om beslag och husrannsakan torde, enligt promemorian, vara att man kan använda rätts-säkerhetsgarantier liknande dem som uppställts beträffande nämnda tvångsmedel. Dessa rättssäkerhetsgarantier torde motsvara högt ställda anspråk.

I promemorian framhålles att de ifrågasatta nya tvångsmedlen — för att förebygga förväxlingar — inte torde böra benämnas beslag och husrannsakan. En nära till hands liggande möjlighet synes, enligt promemorian, vara att såsom en gemensam beteckning använda termen handräckning, varmed utmärkes, att det rör sig om verkställighetsåtgärder som utföres av en myndighet på annan myndighets begäran. Därefter anföres.

Vad i det föregående anförts angående behovet av ytterligare tvångsmedel i vissa fall för införskaffande av räkenskaper och andra handlingar vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen gäller i lika mån vid taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt och vid sådan granskning av räkenskaper, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Vid skattekontroll enligt nämnda förordningar kan även ifrågakomma att bereda granskningsmannen tillträde till vissa lokaler och att granska varulager. Något praktiskt behov av att i dylika fall kunna använda kraftigare tvångsmedel än vite torde i vart fall hittills inte ha framträtt. Då tvångsmedel av ifrågavarande slag självfallet bör användas restriktivt, torde övervägande skäl tala för att den nu aktuella lagstiftningen begränsas till att avse handlingar.

Beträffande huvudprinciperna i promemorian torde följande få återges.

För att handräckning skall få äga rum fordras enligt förslaget att ett beslut om taxeringsrevision meddelats i enlighet med gällande bestämmelser och att den hos vilken revisionen skall äga rum underlåter att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar. I allmänhet bör, enligt prome-

morian, försök först ha gjorts med vitesföreläggande men detta bör kunna underlätas när fara är i dröjsmål eller ett vitesföreläggande skulle framstå som meningslöst. Det framhålles, att med taxeringsrevisionen i detta sammanhang jämföras sådan granskning av räkenskaper, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Handräckning skall i allmänhet begäras av den som beslutat taxeringsrevisionen, d. v. s. vederbörande taxeringsintendent eller vederbörande beskattningsmyndighet, men även länsstyrelsen föreslås kunna besluta åtgärden, något som dock, enligt promemorian, inte torde bli aktuellt annat än vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt.

Handräckning verkställs hos den, hos vilken revisionen skall äga rum. Framkommer det emellertid att denne deponerat sina handlingar hos annan, t. ex. advokat eller bank, bör, enligt promemorian, verkställighet kunna ske även där. Det skall emellertid då, framhålles i promemorian, röra sig om handlingar som är oundgängligen erforderliga för revisionen och det skall finnas synnerliga skäl för åtgärden.

Vid förrättningen får enligt förslaget tvång användas i ungefär samma omfattning som vid beslag och husrannsakan. Även i övrigt är reglerna för förfarandet likartade med vad som gäller dessa tvångsmedel. Den som drabbas av åtgärden skall såvitt möjligt få tillfälle att vara närvarande själv eller genom ombud.

Förrättningen utföres enligt förslaget av polisman. Denne äger ta med sig sakkunnig eller annan. Dessutom skall ett trovärdigt vittne övervara förrättningen.

Det torde, framhålles i promemorian, även vara önskvärt att någon kvalificerad representant för taxeringsintendenten resp. kontrollstyrelsen tillhandagår vid förrättningen. Denne kan identifiera eftersökta handlingar. I synnerhet när man inte vet vilka för en beslutad taxeringsrevision relevanta handlingar som finns på platsen, är det av betydelse inte minst för den som drabbas av åtgärden, att en sovring kan ske omgående och att fler handlingar än nödvändigt inte omhändertags. Därför föreslås att taxeringsintendenten eller annan, åt vilken intendenten uppdragit att utföra taxeringsrevisionen, skall vara närvarande. Då fråga är om granskning, som avses i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, bör den åt vilken beskattningsmyndigheten uppdragit granskningen vara närvarande. Vid förrättningen anträffad handling skall enligt förslaget genast överlämnas till den nämnde representanten, och det skall ankomma på denne att avgöra huruvida handlingen skall omhändertagas eller återställas. Därmed erhålles, framhålles i promemorian, även en lösning av de sekretessproblem som kan uppkomma vid förrättningar av här ifrågasatt art. I och med att handlingarna överlämnas till honom, blir situationen densamma som om de tillhandahållits frivilligt. De får inte närmare granskas av annan än representanten och de skall återställas så fort ske kan.

Särskild uppmärksamhet har i förslaget ägnats det förhållandet att vissa

handlingar inte får granskas vid taxeringsrevision. Granskningen får endast avse räkenskaper och anteckningar med tillhörande verifikationer ävensom korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande vederbörandes verksamhet. Undantagna är sålunda alla handlingar som inte hör till den verksamhet som skall undersökas, bl. a. privatbrev o. dyl. Vidare har den skattskyldige möjlighet att hos länsstyrelsen under åberopande av sekretesskäl begära att handling, som i och för sig faller under den grupp som får granskas, undantas från revisionen.

Självfallet bör, framhålles i promemorian, vid ett handräckningsförfarande privatbrev o. dyl. inte omhändertas eller närmare granskas. Uppstår delade meningar om en handling är av beskaffenhet att överhuvudtaget kunna medtas vid taxeringsrevision, skall detta i och för sig inte utgöra formellt hinder för att handlingen omhändertas. Den, hos vilken revisionen skall ske, får emellertid enligt förslaget göra framställning hos länsstyrelsen om att handlingen skall återställas. Tillkännager han vid handräckningsförrättningen att han tänker göra sådan framställning, skall handlingen förseglas. Inkommer framställningen inom en vecka får handlingen inte granskas av annan än länsstyrelsen förrän ärendet avgjorts. Länsstyrelsens beslut får enligt förslaget överklagas hos Kungl. Maj:t men länder till omedelbar efterrättelse, där ej annorlunda särskilt förordnas.

Om den, hos vilken revision skall ske, gjort framställning hos länsstyrelsen under åberopande av sekretesskäl att viss handling skall undantas från revisionen, skall detta enligt förslaget inte utgöra hinder för att handlingen uttages genom handräckning. Denna åtgärd får emellertid endast beslutas av länsstyrelsen, vilken självfallet dessförinnan åtminstone preliminärt tagit ståndpunkt till framställningen.

Uppkommer först vid handräckningsförrättningen fråga om att en handling av sekretesskäl bör undantas från revision, föreslås samma regler skola gälla som när det göres gällande att handlingen överhuvudtaget inte får granskas vid taxeringsrevision.

Som förut nämnts, innebär förslaget, att begäran om handräckning i allmänhet göres av taxeringsintendenten eller, då fråga är om granskning enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, av vederbörande beskattningsmyndighet, i regel kontrollstyrelsen. I tveksamma fall kan taxeringsintendenten eller kontrollstyrelsen emellertid utverka länsstyrelsens beslut. Av författningsförslaget framgår, att om den hos vilken revision skall ske har hemställt hos länsstyrelsen att viss handling skall undantas från revisionen, handräckning får beslutas endast av länsstyrelsen, såvitt angår den handlingen. Vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt torde det, enligt promemorian, i sådana fall vara lämpligast att taxeringsintendenten hänskjuter frågan om handräckning i dess helhet till länsstyrelsen. Intet hindrar, framhålles vidare, att även kontrollstyrelsen i nu avsedda fall hänskjuter hela frågan om handräckning till länsstyrelsen.

Förutsättningarna för ett handräckningsförfarande prövas av den som begär handräckningen. Polismyndigheten har, uttalas i promemorian, endast att konstatera, huruvida åtgärden påkallats av behörig myndighet. Därefter anföres.

Sedan taxeringsintendenten eller kontrollstyrelsen meddelat beslut om taxeringsrevision (granskning), vänder sig den som skall verkställa revisionen till den hos vilken revisionen skall ske. Detta sker formlöst och i regel träffas överenskommelse om tid och sätt för revisionen. Underlåter den, hos vilken revisionen skall ske, att ställa böcker eller andra handlingar till förfogande kan som förut nämnts vitesföreläggande äga rum. Vitesföreläggandet får inte överklagas.

Såsom huvudregel uppställer förslaget att vitesföreläggande skall ha skett, innan handräckning tillgripes. Här i ligger även att den i föreläggandet ut-sätta tiden skall ha förflutit utan att de med föreläggandet avsedda handlingarna ställts till förfogande. När fara är i dröjsmål, bör emellertid handräckning få användas utan att vitesföreläggande föregått. Detsamma bör gälla, om ett sådant föreläggande skulle framstå som meningslöst; den, hos vilken revisionen skall ske, har exempelvis tydligt ådagalagt att han inte kommer att rätta sig efter föreläggande. Han kan t. ex. ha meddelat att han inte fört räkenskaper eller att räkenskaperna eller andra handlingar förstörts eller förkommit. Huvudförutsättningen — att vederbörande underlåter att ställa handlingarna till förfogande — måste emellertid vara uppfylld. Han måste sålunda ha fått en uppmaning att tillhandahålla handelsböcker och övriga ifrågakommande handlingar och underlåtit att efterkomma uppmaningen eller endast lämnat ofullständigt material.

Såsom ytterligare förutsättning anges att granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt eller avgift. Det ligger i sakens natur, framhålles i promemorian, att de tvångsmedel som här ifrågasatts inte användes i oträngt mål. Bestäm-melsen innefattar ett åliggande att i varje särskilt fall väga de skäl som gör åtgärden påkallad mot det intrång som sker genom densamma.

Remissyttranden

Remissyttrandena över departementspromemorian har avgivits av justitiekanslersämbetet, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, 1951 års rättegångskommitté, besvärssakkunniga, riksskattenämnden, kontrollstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands, Jämtlands samt Norrbottens län, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges redareförening, Kooperativa förbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenska arbetsgivarföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorgani-sation, Sveriges akademikers centralorganisation och Taxeringsnämnds-ordförandenas riksförbund.

Några av näringsorganisationerna har åberopat ett yttrande, som avgivits

av delegerade för Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare, Svenska bankföreningen och Svenska försäkringsbolags riksförbund. Detta yttrande betecknas i fortsättningen såsom avgivet av näringslivets skatte-delegation.

Förslaget har tillstyrkts av det helt övervägande antalet av de hörda remissinstanserna. Sålunda har samtliga hörda myndigheter utom överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Älvsborgs län i princip tillstyrkt detsamma. I fråga om detaljutformningen har dock i flera fall erinringar gjorts. Riksskattenämnden och besvärssakkunniga, som i och för sig accepterar promemorians huvudtanke om införande av möjlighet till användning av tvång för taxeringsrevisions genomförande, anser att bestämmelserna bör utformas enligt andra principer än i promemorian. Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund tillstyrker förslaget.

Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation har tillstyrkt förslaget medan Sveriges akademikers centralorganisation icke anser sig kunna bedöma, om det för närvarande är påkallat att införa ytterligare tvångsmedel för att skattemyndigheterna skall kunna fullgöra sin granskningsverksamhet.

Förslaget har avstyrkts av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Älvsborgs län samt av Sveriges advokatsamfund, Kooperativa förbundet samt av samtliga hörda organisationer på näringslivets område.

Beträffande det närmare innehållet av remissyttrandena hänvisas till propositionen s. 17—35.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Sträng*, följande allmänna synpunkter beträffande lagförslaget:

»Det föreliggande förslaget avser en detalj i samhällets åtgärder i kampen mot skattefusket, men en viktig detalj. Som bekant utgör taxeringsrevision den enda metod, med vars hjälp rörelseidkare, fria företagare och andra skattskyldiga med invecklade ekonomiska förhållanden kan kontrolleras någorlunda effektivt. När statsmakterna i mitten på 1950-talet under allmän tillslutning antog en ny taxeringsförordning med den dubbla målsättningen att åstadkomma ökad effektivitet och förbättrad rättssäkerhet, stod de nämnda skattskyldiga i förgrunden vid strävandena för en effektivare kontroll. Reglerna om taxeringsrevision moderniserades, och resurserna för denna form av kontroll utökades. De då gjorda reformerna börjar nu bära frukt. Erfarenheten har emellertid visat att ytterligare ansträngningar måste göras. Behovet av intensifierad kontroll belyses av det i taxeringskontrollutredningens betänkande omtalade förhållandet, att av de rörelseidkare som under de senaste åren blivit föremål för s. k. kategorigranskning — det rör sig alltså här om skattskyldiga som utvalts slumpvis och inte på grund av misstanke om underdeklaration — inte mindre än omkring två tredjedelar fått sina taxeringar höjda med i genomsnitt åtminstone 12 000 kronor var.

Jag har också för avsikt att, sedan nämnda betänkande remissbehandlats, framlägga förslag till en avsevärd utbyggnad av resurserna för taxeringsrevision.

En svaghet i de nuvarande reglerna på området är emellertid, att myndigheterna för genomförandet av taxeringsrevisioner i stor utsträckning är beroende av att handelsböcker och andra handlingar, som skall bli föremål för granskning, ställs frivilligt till förfogande. Mot dem som tredskas kan visserligen användas vite, men effektiviteten i detta tvångsmedel är förhållandevis begränsad; uppger den skattskyldige att handlingarna inte upprättats eller att de förkommit, kan vite överhuvud inte användas. Vissa av de hörda näringsorganisationerna har påpekat, att den skattskyldige under sådana förhållanden blir sköntaxerad. I anledning härav bör erinras om att sköntaxering inte får användas såsom sanktion mot en försumlig skattskyldig. Med hänsyn till de krav som ur rättssäkerhetssynpunkt måste ställas på utredningen även vid sköntaxeringar blir förhållandet tvärtom ofta att dessa blir lägre än som motsvarar de verkliga inkomsterna. Vidare undgår den skattskyldige att bli åtalad och dömd för oriktig deklaration.

Den utsträckning i vilken skattskyldiga utnyttjat de föreliggande möjligheterna att hindra eller försvåra taxeringsrevisioner är synbarligen varierande i olika delar av landet. Missbruk av begränsningarna i myndigheternas befogenheter på området uppmärksammades emellertid redan i 1955 års proposition. De förut redovisade uttalandena från olika myndigheters sida tyder på att frekvensen ökat under de år som därefter förflutit. Det ligger också i sakens natur, att i den mån taxeringsrevisionerna intensifieras, antalet fall av denna art kan komma att ytterligare öka.

Såsom besvärssakkunniga framhållit i sitt yttrande bör det tillses, att då en befogenhet tillägges en myndighet, denna också kan på ett effektivt sätt utöva densamma. En illojal skattskyldig bör inte kunna uppnå fördelar genom att trotsa myndighetens bud. Att ett tvångsmedel av föreslagen art kan få betydelse framgår bl. a. av att vid husrannsakan hos skattskyldiga, som åtalats för falskdeklaration, ofta påträffats betydelsefulla räkenskapshandlingar som undandragits tidigare företagen taxeringsrevision.

Det är i och för sig endast naturligt, att man på vissa håll kan känna tvekan inför förslaget att utrusta taxeringsmyndigheterna med befogenhet att använda tvång för att utfå handlingar för taxeringsrevision. I den mån invändningar sålunda framförts synes man emellertid ha förbisett vissa väsentliga omständigheter.

Taxeringsmyndigheterna är sålunda i det hänseende det här gäller för närvarande sämre ställda än en part i en civilprocess; den sistnämnde kan i samband med ett editionsföreläggande utverka domstolens beslut, att en handling skall tvångsvis uttagas genom utmätningssmannens försorg. Någon motsvarande möjlighet har taxeringsmyndigheterna för närvarande icke.

Vad åter angår de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan, med vilka en jämförelse eljest ligger närmast till hands, synes man på en del håll hysa en överdriven uppfattning om innebörden av de be-

gränsningar och särskilda rättssäkerhetsgarantier som härvid är föreskrivna. Båda dessa åtgärder får tillgripas vid snart sagt varje brott, som inte har karaktären av renodlad ordningsförseelse. De kan sålunda bl. a. användas vid den stora grupp av lagöverträdelse, där visserligen frihetsstraff ingår i strafflatituden men böter likväl är normalstraffet, t. ex. vårdslöshet i trafik, missfirmelse mot tjänsteman, lindrig misshandel, snatteri och överträdelser av olika näringsrättsliga författningar. Man synes med skäl kunna ställa frågan, om det är av större vikt från allmän synpunkt, att tvångsmedel kan användas vid misstanke om sådana lagöverträdelse än då en skattskyldig undandrar sig att för taxeringsrevision utlämna handlingar som han författningsenligt är skyldig att upprätta, bevara och tillhandahålla för sådant ändamål. Vidare bör beaktas, att den domstolskontroll, till vilken vissa remissinstanser, bl. a. överståthållarämbetet, hänvisat, i regel inte insättes förrän på tämligen sent stadium. Beslut om beslag och husrannsakan kan meddelas och verkställas av varje åklagare eller undersökningsledare, i vissa fall t. o. m. av enskild polisman. Visserligen kan den som drabbats av beslag alltid begära rättens prövning därav. Men detta innebär i regel att domstolen, som i sådant fall skall hålla förhandling i saken sist å fjärde dagen, prövar om de beslagtagna föremålen eller handlingarna skall återställas först sedan de redan granskats av åklagaren eller undersökningsledaren. Genomföres det föreliggande förslaget, kommer handlingar som omhändertagits för taxeringsrevision oftast att vara återställda vid en motsvarande tidpunkt. Enligt uttryckligt stadgande i taxeringsförordningen skall nämligen för taxeringsrevision mottagna handlingar återlämnas så snart ske kan. Jag vill i sammanhanget erinra om att de remissinstanser, som närmast företräder sakkunskap på rättegångsbalkens område, godtagit förslaget från här angivna utgångspunkter.

Näringslivets skattedelegation har i sitt yttrande uttalat, att eftersökande och omhändertagande av en handling, som en skattskyldig ostridigt innehar och som han obehörigen underlåtit att utlämna, ter sig som en näppeligen i och för sig diskutabel verkställighetsåtgärd. Delegationen vänder sig emellertid emot att det föreslagna tvångsmedlet skall kunna användas för att undersöka huruvida den skattskyldige innehar handling, vars existens eller innehav han förnekar. Tillika uttalas — liksom från advokatsamfundets sida — farhågor för att befogade sekretessintressen skulle kunna kränkas. I fråga om den förstnämnda invändningen bör påpekas, att det väsentliga intrånget i båda de angivna fallen består i att myndigheterna bereder sig tillträde till den skattskyldiges lokaler och söker genom hans handlingar. Huruvida sökandet avser en bestämd handling eller ej synes härvidlag ha mindre betydelse. Det rör sig, som jag nyss framhållit, uteslutande om handlingar som vederbörande författningsenligt är skyldig att upprätta, bevara och tillhandahålla. Vad åter angår sekretessfrågan får jag erinra om att taxeringsförordningen och däremot svarande författningar innehåller särskilda bestämmelser, i vilka en avvägning skett mellan förekommande sekretessintressen och skattemyndigheternas krav på insyn i den enskildes förhållanden. Det föreliggande lagförslaget anknyter till dessa bestämmelser

och innehåller särskilda föreskrifter i syfte att skapa motsvarande skydd vid en förrättning för att tvångsvis uttaga handlingar, som skall granskas vid taxeringsrevision.

Jag har här tämligen utförligt uppehållit mig vid de olika invändningar som framförts mot förslaget. Av vad jag anfört torde framgå, att jag icke funnit dessa invändningar bärande. Jag är därför beredd att, liksom det stora flertalet av de hörda myndigheterna och organisationerna, i princip tillstyrka förslaget. I samband härmed vill jag betona, att de nya befogenheter varom här är tal självfallet måste användas med omdöme och urskillning. Såsom flera myndigheter påpekat torde det inte bli nödvändigt att utnyttja dessa befogenheter mer än i ett begränsat antal fall. Deras största betydelse torde ligga däri, att allmänheten är medveten om deras förhandenvaro.»

Lagrådet

Lagrådet yttrade:

»Taxeringsmyndighets rätt att utfå handlingar för granskning vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen är mycket omfattande. Sådan taxeringsrevision kan nämligen avse icke blott räkenskaper, som föras av näringsidkare, utan även anteckningar, upprättade av exempelvis löntagare rörande deras extrainkomster. De tvångsmedel som enligt förslaget skola kunna användas, då den hos vilken taxeringsrevision skall ske vägrar att utlämna handlingar för granskning, komma därför också att få ett vidsträckt tillämpningsområde. Även om den föreslagna lagen utformats med beaktande av önskemålet att skapa garantier för att den enskildes rättssäkerhet icke kränkes, ingiver det självfallet betänkligheter att så vittgående befogenheter skola tillkomma taxeringsmyndigheterna.

Å andra sidan är det icke tillfredsställande om, såsom för närvarande ibland är fallet, taxeringsmyndigheterna sakna möjlighet att utfå handlingar, som den hos vilken taxeringsrevision skall ske är skyldig att tillhandahålla men han utan godtagbar anledning vägrar att utlämna. Detta är så mycket betänkligare, som taxeringsrevision är det enda medel varigenom en betydande del av näringsidkarna kan någorlunda effektivt kontrolleras.

Då det i ärendet får anses ådagalagt att taxeringsmyndigheterna behöva äga tillgång till de föreslagna tvångsmedlen för att kunna åsätta likformiga och rättvisa taxeringar, anser sig lagrådet böra godtaga en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Härvid vill lagrådet särskilt understryka departementschefens uttalande att de nya befogenheterna självfallet måste användas med omdöme och urskillning.»

Motionerna

I motionerna *I: 576* och *II: 684* framhålles, att propositionen har till utgångspunkt, att vitesföreläggande i vissa fall är otillräckligt för att förmå vederbörande att underkasta sig beslutad taxeringsrevision. Därefter anföres:

Såsom bl. a. framgår av remissyttrandena och av vad lagrådet anfört torde denna värdering i och för sig vara riktig. Det torde icke vara möjligt att helt avvara även mera långtgående tvångsåtgärder än vitesföreläggande för genomförande av undersökningsåtgärder inom taxeringsförfarandet av den typ som taxeringsrevisionen representerar. Taxeringsrevision är det enda verksamma medlet för att i sista hand vinna klarhet i ett beskattningsärende, då vederbörande skattskyldige eller uppgiftsskyldige icke vill medverka i utredningsarbetet. Myndigheten måste därför ha tillgång till tvångsåtgärder, som möjliggör att taxeringsrevision kan genomföras.

Härmed har man emellertid kommit in på ett utomordentligt känsligt område. Det gäller i realiteten medborgarnas rätt till skydd för sitt privatliv. Skall var och en vara skyldig att låta företrädare för det allmänna tränga in i hemmet för att se huruvida vederbörande har visst material som kan belysa visst beskattningsärende som gäller annan person? Man står här inför ett svårt avvägningsproblem som ofta möter i beskattningsförfarandet. Å ena sidan måste tillses att likformighetskravet i beskattningen tillgodoses, så att icke några skattskyldiga får möjlighet att vältra över sin del av skattebördan å övriga, lojala skattebetalare. Å andra sidan får erforderliga kontrollåtgärder icke utformas så, att den enskildes rättssäkerhet kränkes och elementära medborgerliga rättigheter trädes för nära. Spörsmålet är huruvida man genom det föreliggande lagförslaget träffat det rätta vid denna avvägning.

I motionerna *I: 577* och *II: 685* anföres:

I proposition nr 62 framlägges förslag angående lag om handräckning vid taxeringsrevision. Syftet är att möjliggöra för taxeringsmyndigheterna att få behörig tillgång till vissa handlingar, som fordras för en riktig taxering. Inför ett klarlagt behov av åtgärder i denna riktning anser vi, i likhet med föredragande departementschefen och remissinstanserna, det befoगत med ett medel, som möjliggör ett effektivare förfarings sätt mot skattskyldiga som av uppenbar tredska och i syfte att undslippa skatt undandrar sig skyldigheten att lämna upplysningar och bereda taxeringsmyndigheterna tillgång till vissa för taxeringsrevisionen erforderliga handlingar. Dock måste starka invändningar göras mot utformningen av lagförslaget.

I motionerna *I: 575* och *II: 683* andrages bland annat följande:

Genom proposition nr 62 framlägges förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision. I redogörelsen för propositionens huvudsakliga innehåll anföres, att förslaget är utarbetat i viss anslutning till rättegångsbalkens regler om beslag och husrannsakan, varvid avsetts att giva motsvarande rättssäkerhetsgarantier. Även om avsikten må ha varit den angivna, innebär förslaget att åtgärder, till sitt innehåll identiska med beslag och husrannsakan, skall få företagas utan att den i rättegångsbalken uppställda förutsättningen om skäligen misstanke om brott, varå frihetsstraff kan följa, är för handen. Departementschefen uttalar, att sådana tvångsmedel kan tillgripas vid snart sagt varje brott som inte har karaktär av renodlad ordningsförseelse. Med hänvisning därtill anför departementschefen, att man med skäl synes kunna ställa frågan, om det är av större vikt från allmän synpunkt att tvångsmedel kan användas vid misstanke om sådana lagöverträdelse än då en skattskyldig undandrar sig att för taxeringsrevision utlämna handlingar som han författningens enligt är skyldig att upprätta, bevara och tillhandahålla för sådant ändamål.

Såsom länsstyrelsen i Stockholms län framhållit kan emellertid mången gång någon grund för misstanke om brott ej påvisas, där skattskyldig vägrar att utlämna handlingar. Detta konstaterande åskådliggör den grund-

läggande principiella skillnaden mellan de två av departementschefen angivna situationerna. Det av åklagar- och polismyndighet upprätthållna kravet på visst belägg för att skäligen misstanke om brott skall anses föreligga torde vara det avgörande skälet för det nu framlagda förslaget. Det kan med säkerhet antagas att regeringen ej skulle tillåta sig att öppet föreslå en uppmjukning av garantierna i rättegångsbalken, men detta är i sak vad som nu förordas även om det nödortfigt dolts genom att förslaget getts formen av en speciallagstiftning.

Vi anser, att de grannliga avväggningsproblem varom nu är fråga bör underkastas en mera omsorgsfull utredning än den som föregått det nu framlagda förslaget. Berättigade rättssäkerhetskrav har enligt vår mening icke tillräckligt beaktats, och vi avstyrker därför det framlagda förslaget.

Detaljutformningen av lagstiftningen

I den följande framställningen följer paragrafnummerordningen det till lagrådet remitterade förslaget, vilket fogats som bilaga till detta utlåtande. Härvid återges eller refereras promemorian, remissyttranden, departementschefens uttalanden vid lagrådsremissen och lagrådets yttranden samt slutligen departementschefens anförande vid anmälan av lagrådets utlåtande.

1 §.

Promemorian

Taxeringsrevision kan som förut nämnts anordnas både enligt taxeringsförordningen och förordningen om allmän varuskatt. Med taxeringsrevision jämställes enligt tredje stycket i det till promemorian fogade lagförslaget sådan granskning av bokföring m. m. som äger rum enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Det har däremot, framhålles i promemorian, i vart fall tills vidare, inte ansetts erforderligt att öppna möjlighet till handräckning vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt uppbördsförordningen och förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

För att handräckning skall få ske hos annan än den, hos vilken revisionen skall ske, kräves (se 2 § promemorieförslaget) att synnerliga skäl föreligger för åtgärden. Det har exempelvis upplysts, att handlingen deponerats hos denne. Såsom en ytterligare garanti mot opåkallade ingrepp av detta slag föreskrives, att det skall röra sig om handling som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision.

Remissyttrandena

Riksskattenämnden framhåller, att i 1 § första stycket i lagförslaget uttrycksättet för tanken till att fråga är om handlingar som faktiskt finns hos den, hos vilken revisionen skall äga rum, och fortsätter.

På sätt framhållits i promemorian är det emellertid av vikt att tvångsmedlen skola kunna komma till användning även för de fall, där den skatt-

skyldige uppger att handling förkommit etc. eller där fråga är om efterforskning, huruvida viss handling överhuvud finns hos den skattskyldige. Lagtexten bör klart angiva, att husrannsakan må ske även för eftersökande av handlingar, vilkas existens förnekas av den skattskyldige. Husrannsakan och beslag böra sålunda få ske dels då den skattskyldige vägrar utlämna av honom innehavda handlingar, och dels då den skattskyldige förklarar att räkenskapshandlingar, som lagligen skola finnas eller som med hänsyn till omständigheterna rimligen böra finnas, icke existera.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att handräckning bör kunna komma i fråga även vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt uppborðsförordningen. Enligt länsstyrelsens erfarenhet har arbetsgivare i åtskilliga fall icke efterkommit föreläggande att vid vite förete bokföring för kontroll av att skatteavdrag vederbörligen verkställts. En möjlighet i sådana fall att erhålla handräckning skulle bespara de lokala skattemyndigheterna det tidsödande arbete, som en kontroll på andra vägar innebär. Man kan också förutsätta, att de flesta arbetsgivare då skulle efterkomma anmaning att förete sin bokföring hellre än att riskera husrannsakan.

Kontrollstyrelsen påpekar, att handräckningsbegäran endast kan avse handlingar, och fortsätter.

Enligt 9 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning skall skattskyldig lämna tillträde till lokaler, som användes i verksamheten. Jämlikt 8 § samma förordning skall skattskyldig på anfordran utan ersättning tillhandahålla prov på och beskrivning av vara som är eller kan antagas vara skattepliktig ävensom prov å i verksamheten brukad vara. Kontrollstyrelsen baserar sin kontrollverksamhet på inspektionsbesök hos skattskyldiga. För att ett dylikt besök skall giva tillfredsställande resultat är det oftast erforderligt att vederbörande tjänsteman erhåller tillträde till skattskyldigs tillverknings-, försäljnings- och lagerlokaler. Det är också av stor vikt att styrelsen för prövning av frågor angående skatteplikt erhåller tillgång till varuprover. Att styrelsen får tillträde till av skattskyldig brukade lokaler och tillgång till varuprover kan vara lika betydelsefullt som att styrelsen får tillgång till skattskyldigs bokföring med därtill hörande handlingar. Därför bör handräckning även här kunna ifrågakomma. De skäl som i promemorian anföres mot användande av handräckning i förevarande fall är enligt styrelsens mening icke bärande.

Det föreslagna stadgandet att handräckning må äga rum även hos annan än den, vilkens bokföring och handlingar i övrigt skall bli föremål för granskning, har föranlett uttalanden i flera remissyttranden. *Besvärssakkunniga* framhåller att frågan om verkställighetsåtgärder hos annan än den, beträffande vilken revision beslutats, kräver särskild uppmärksamhet och fortsätter.

Äläggandet att förete handling gäller enligt revisionsbeslutet allenast den sistnämnde. Denne bör emellertid icke kunna omintetgöra ett revisionsbeslut genom att överantvarda handlingarna till annan. Här uppstår en rad problem av varierande slag bl. a. med hänsyn till den rättsställning besittningshavaren har i förhållande till den, mot vilken revisionsbeslutet är riktat. Det är t. ex. väsentlig skillnad mellan det fall att en bank eller en advokat mottagit handlingar i deposition och det fall att en skattskyldig undan-

stuckit handlingar hos en medhjälpare. Invecklade civilrättsliga problem kunna uppkomma härvidlag. Det torde vara synnerligen vanskligt att utfinna allmänna regler om verkställighet hos tredje man, vilka i tillräcklig grad beakta alla de olika intressen, som kunna vara förknippade med tredje mans besittning av eftersökta handlingar. Vad i promemorian anföres beträffande ifrågavarande problem ger icke tillräckligt underlag för en säker bedömning. Besvärssakkunniga ha ej heller annorledes kunnat förskaffa sig erforderlig överblick över hithörande frågeställningar. Framför regler, vilkas konsekvenser icke kunna överskådas, torde vara att föredraga, att det överlåtes åt utmättningsman att med ledning av allmänna grundsatser avgöra, i vad mån verkställighet av beslut om tillhandahållande av handlingar må ske hos tredje man. De problem, som kunna uppkomma, torde icke i nämnvärd mån skilja sig från problemen vid utsökning.

Det kan, anför de sakkunniga vidare, ifrågasättas, om icke för verkställighet hos tredje man bör krävas ett särskilt beslut av beskattningsmyndigheten innefattande åläggande för tredje man att förete de eftersökta handlingarna. Tvångsverkställighet hos denne tredje man bör givetvis då icke få förekomma annat än om han vägrat utlämna handlingarna, sedan han erhållit del av det mot honom riktade beslutet att tillhandahålla dem. Därefter anföres.

Utmättningsmans verkställighetsåtgärder torde vara överklagbara i vanlig ordning. Även om klagomöjligheten i allmänhet ej kommer att spela någon roll, kunna besvär dock bliva av betydelse t. ex. i de fall, då verkställighet ägt rum hos tredje man och denne därigenom anser sig kränkt. En hänvisning till utsökningslagens klagoregler torde vara tillfyllest.

Länsstyrelsen i Värmlands län erinrar om att enligt promemorian förutsättningarna för ett handräckningsförfarande prövas av den som begär handräckningen och att polismyndigheten endast har att konstatera, huruvida åtgärden påkallats av behörig myndighet. Om motsvarande skall gälla i fråga om de särskilda strängare förutsättningarna för att handräckning skall få ske hos tredje man, synes, enligt länsstyrelsen, icke klart. En närmare precisering härvidlag och jämväl en fylligare beskrivning och ytterligare exemplifiering rörande förutsättningarna i angivet hänseende bör därför enligt länsstyrelsens uppfattning givas. Det vore därvid enligt länsstyrelsen önskvärt, om jämväl frågan angående möjligheterna att med beaktande av tillbörliga rättssäkerhetsgarantier genom handräckning få undersöka bankfack närmare berördes.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län säger sig vara helt införstådd med att »synnerliga skäl» måste vara för handen när handräckningen grundas på ett antagande att handlingarna finnes hos viss annan person eller institution, t. ex. advokat eller bank. Därefter anför länsstyrelsen.

Emellertid förekommer icke sällan, att de skattskyldiga låta förvara sina räkenskaper hos bokföringsmedhjälpare, bokföringsbyråer etc. I sådana fall kan inträffa, att den skattskyldige själv förklarar sig villig tillhandahålla räkenskaperna för taxeringsrevision, men att bokföringsmedhjälparen vägrar eller förhalar överlämnandet. Länsstyrelsen förmenar, att i fall, där handling, som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision, finnes hos annan än den, vilkens bokföring och handlingar i övrigt skola bli föremål

för granskning, och det är otvistigt, vem denne andre är, handräckning hos denne bör kunna ske på samma skäl som hos den skattskyldige själv.

Riksskattenämnden framhåller att såsom förutsättning för att handräckning skall få ske hos tredje man lämpligen synes böra gälla, att grundad anledning finnes till antagande, att handlingen finnes hos honom, samt att han icke efter anmodan tillhandahåller eller framskaffar handlingen i fråga. Liknande synpunkter framför *justitiekanslersämbetet* och *1951 års rättgångskommitté*.

Departementschefen

Bestämmelserna om vem som äger besluta handräckning har överförs till 2 §, vars sista stycke även anger att handräckning skall verkställas av utmätningsmannen.

I övrigt har ordalydelsen i 1 § första stycket jämkats i anledning av vad riksskattenämnden anfört.

Vad länsstyrelsen i Södermanlands län uttalat om önskvärdheten av att handräckning kan ske även vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt uppbördsförordningen, synes böra beaktas. I anslutning härtill bör handräckningsförfarandet också ställas till förfogande för kontroll rörande avgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen m. m. I de nu nämnda fallen bör dock rätten att besluta handräckning förbehållas länsstyrelsen. — I den mån det skulle kunna tänkas bli aktuellt att påkalla handräckning för kontroll för olika slag av skatter och avgifter utgår jag från att erforderlig samordning äger rum, i första hand genom länsstyrelsens försorg.

Kontrollstyrelsens önskemål att kunna erhålla handräckning för utfående av varuprov och erhållande av tillträde till lokaler anser jag mig däremot åtminstone för närvarande icke kunna tillstyrka.

Utan särskilt stadgande torde vara klart, att när vitesföreläggande ägt rum, den i föreläggandet utsatta tidens utgång skall avvaktas innan handräckning begäres.

Såsom föreslagits i promemorian bör handräckning icke få ske hos annan än den, som är föremål för taxeringsrevision, med mindre synnerliga skäl därtill föreligger. För handräckning hos tredje man bör vidare krävas, att den ifrågavarande handlingen är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevisionen samt att det finnes grundad anledning till antagande att handlingen finnes hos honom. Ytterligare bör enligt min mening gälla, att dylik handräckning endast får beslutas av länsstyrelsen. Det ligger i sakens natur att — innan sådant beslut fattas — det tillses att andra åtgärder först vidtagits för att erhålla handlingen. Framkommer det exempelvis att handlingen deponerats i bank eller hos advokat, bör, om handlingen inte genom dess förmedling frivilligt ställes till förfogande, förordnande meddelas om taxeringsrevision hos banken eller advokaten för granskning av handlingen.

Lagrådet

Handräckning enligt den föreslagna lagen skall kunna komma i fråga i samband med dels taxeringsrevision dels granskning och kontroll enligt de i 1 § fjärde stycket angivna författningarna. För närvarande finnas bestämmelser om taxeringsrevision, förutom i taxeringsförordningen, i förordningen om allmän varuskatt. Därest stadgande om taxeringsrevision införes även i annan författning, bör i samband därmed prövas om handräckning enligt lagen skall få ske även vid sådan revision. Av denna anledning och för att vinna lämpligare redaktionell utformning synes 1 § böra begränsas att avse taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen samt i en särskild paragraf i slutet av lagen angivas, att vad i lagen stadgas även skall äga tillämpning i fråga om taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt samt granskning och kontroll som ovan sagts. Lagrådet hemställer i enlighet härmed, att fjärde stycket i 1 § utgår, att i första stycket angives att revisionsbeslutet meddelats enligt taxeringsförordningen samt att i andra stycket uteslutas orden »eller för fastställande av skyldighet att erlägga eller redovisa skatt eller avgift».

Första stycket synes därjämte böra jämkas så, att det tydligare framgår att handräckning som där avses endast må företagas hos den som är föremål för taxeringsrevision, vilket kan ske genom att slutorden ändras till »för handlingarnas eftersökande och omhändertagande hos honom». Stadgandet i första punkten av 3 § kan i så fall utgå.

Enligt lagrådets hemställan vid 2 § skall beslut om handräckning alltid meddelas av länsstyrelsen. Beaktas denna hemställan, föranledes därav att de i andra och tredje styckena förekommande uttrycken att handräckning begäres och framställning därom göres böra jämkas. Härigenom avlägsnas också den anomali berörda uttryck innebära med hänsyn till instansförhållandet mellan utnämningssmannen och länsstyrelsen såsom överexekutor.

Vad angår andra stycket i övrigt är önskvärt att lagtexten innehåller att, såsom är meningen, handräckning med där angivna undantag må beslutas först sedan det visat sig, om vitesföreläggande icke efterkommes.

Innebörden av och sambandet mellan de särskilda villkor som i tredje stycket uppställas för handlingars eftersökande och omhändertagande hos annan skulle framgå klarare, om villkoren sammanställas och få innehålla, att handräckning må beslutas, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga. Någon saklig förändring beträffande tillämpningen torde det i realiteten ej innebära, om behovet av handlingen angives på detta sätt i stället för genom orden »oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision». Lagrådet hemställer om jämkning enligt vad nu sagts.

Justitierådet Bomgren tillade:

I åtskilliga lagar och författningar givas mer eller mindre vittgående bestämmelser om tystnadsplikt. En särställning intager härvid på grund av arten och styrkan av de intressen som uppbära densamma den tystnadsplikt

som åtnjuter skydd enligt 36 kap. 5 § och 27 kap. 2 § rättegångsbalken. Huruvida stadgandet i 56 § 4 mom. taxeringsförordningen medför att den, som sålunda icke äger låta annan få del av vad han i sin tjänst eller i förtroende erfarit, ändock kan i vissa fall nödgas lämna upplysning härom kan vara ovisst (jfr NJA II 1943 s. 466 f samt proposition 1955 nr 160 s. 146 och 148). Oavsett hur härmed förhåller sig, finner jag det betänkligt att denna tystnadsplikt skall kunna brytas genom att i tjänsten eller i förtroende mottagen eller i anledning därav upprättad handling eftersökes och omhändertages medelst anlitande av ett sådant tvångsmedel som handräckning. Följaktligen hemställer jag, att i 1 § första stycket i förslaget tillägges att hos den, som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, eftersökande och omhändertagande ej må ske av handling, om dess innehåll kan antagas vara sådant, att han enligt nämnda lagrum ej må höras som vittne därom.

2 §.

Departementschefen

I denna paragraf har sammanförts de olika bestämmelser som i enlighet med vad som förordats i den allmänna motiveringen bör gälla i avseende å rätten att besluta om handräckning. Vidare anges i sista stycket att handräckningen skall verkställas av vederbörande utmätningsman.

Innebörden av de föreslagna bestämmelserna om beslutanderätten är, att länsstyrelsen samt den myndighet som beslutat om taxeringsrevision eller däremot svarande granskning, d. v. s. taxeringsintendenten i länet eller kontrollstyrelsen, var för sig är behöriga att begära handräckning. I vissa särskilt uppräknade fall är dock beslutanderätten förbehållen länsstyrelsen. Vidare kan länsstyrelsen, om klagomål anförts eller anledning därtill eljest föreligger, inhibera en handräckning som begärts av annan myndighet än kontrollstyrelsen.

Såsom torde framgå av författningstexten, ankommer det utslutande på den begärande myndigheten att avgöra om handräckning skall ske. Utmätningssmannen har sålunda inte att pröva förutsättningarna för åtgärden i annan mån än att han förvissar sig om att framställningen i ärendet gjorts av därtill behörig myndighet och att vederbörligt beslut föreligger. Om samtliga de handlingar som avses med åtgärden frivilligt överlämnas till utmätningsmannen, behöver självfallet någon handräckning inte ske. Angående utmätningsmannens beslutanderätt i övrigt i frågor, som uppkommer vid själva förrättningen, hänvisas till vad som anföres under 6 §.

Lagrådet

Enligt förslaget skall beslut att begära handräckning för eftersökande och utfående av handling, varom här är fråga, fattas av taxeringsintendent vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt, av kontrollstyrelsen vid kontroll enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt av länsstyrelsen i vissa fall, som angivas i förevarande paragraf. Såsom skäl för att låta taxeringsintenden-

denten besluta om tvångsåtgärder har anförts, att denne äger fatta beslut om taxeringsrevision samt att likaväl som en åklagare kan besluta om beslag och husrannsakan taxeringsintendenten bör kunna besluta om motsvarande åtgärder enligt den föreslagna lagen.

Ehuru de anförda skälen i viss mån tala för att beslutanderätten anförtros åt taxeringsintendenten i de angivna fallen, torde dock för att ytterligare stärka garantierna för den enskildes rättssäkerhet det böra ankomma på länsstyrelsen att fatta beslut i dessa fall. För att åvägbringa en samordning av de föreslagna åtgärderna beträffande olika slag av skatter och avgifter synes det vara till fördel, om även kontrollstyrelsens beslutanderätt överföres till länsstyrelsen. Det bör härvid erinras att länsstyrelsen enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning har att besluta om undantagande från granskning av viss handling trots att kontrollstyrelsen fattar beslut om granskningen.

Enligt lagrådets mening bör därför beslutanderätten alltid ankomma på länsstyrelsen. Härigenom ernås vidare en betydande förenkling.

Spörsmålet härom har också visst samband med fullföljdsfrågorna. Förslaget upptager icke bestämmelser om besvär över beslut att begära handräckning. Anledningen härtill torde vara bl. a., att det icke ansetts erforderligt att i den föreslagna lagen uttryckligen medgiva rätt till besvär över sådant beslut, då besvär få anföras över länsstyrelsens beslut i fråga om undantagande av handling från taxeringsrevision. Detta synes emellertid icke utgöra tillräcklig grund för att i lagen utesluta bestämmelser om klagorätt över ett så ingripande beslut. Den hos vilken sådan revision skall ske kan vid bifall till besvären ernå, att tvångsåtgärder icke komma till stånd eller, om verkställighet redan skett, att samtliga omhändertagna handlingar återställas. Det må erinras, att besvär få anföras över allmän domstols beslut rörande beslag och husrannsakan (49 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken). Avslår länsstyrelsen framställning av taxeringsintendenten om handräckning, bör beslutet kunna överklagas av denne. Enligt lagrådets mening böra bestämmelser upptagas om klagan över beslut om handräckning, oavsett att besvär även må anföras över beslut i fråga om undantagande av handling från taxeringsrevision. Med hänsyn till ärendenas art och angelägenheten att besvären snabbt avgöras böra de prövas av regeringsrätten.

I enlighet med vad ovan anförts hemställer lagrådet, att i 2 § stadgas, i en första punkt att beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen samt i en andra punkt att beslutet verkställs av utmätningsmannen.

3 §.

Departementschefen

Paragrafen överensstämmer med 2 § i det vid promemorian fogade lagförslaget utom i det att bestämmelserna om handräckning hos annan än den som är föremål för taxeringsrevision flyttats till 1 § sista stycket (jfr även 2 §).

Lagrådet (se under 4 §)

4 §.

Promemorian

Paragrafen (3 § i det till promemorian fogade lagförslaget) överensstämmer med 28 kap. 6 § rättegångsbalken med den jämkningen att handräckning inte under några förhållanden får äga rum nattetid.

Remissyttrandena

Riksskattenämnden framhåller att den tid å dygnet, då handräckningsåtgärd ej må vidtagas, bör utsträckas till mellan klockan 21 och klockan 9.

Beträffande de tvångsåtgärder som må användas vid handräckningsförfarandet anför *besvärssakkunniga*.

Polismyndighet äger redan på grund av sin allmänna ställning tillgång till de våldsbefogenheter, som erfordras för uttagande av handlingar. I och för sig vore det därför tänkbart att lämna frågan härom öppen och låta dessa befogenheter följa av verkställighetsuppdragets natur. I den mån man i stället väljer en enumerativ metod, bör tillses att denna uppräkningsfullständig. Utelämnas en befogenhet, måste nämligen detta förhållande tolkas så att denna icke skall stå till förfogande. Det faller exempelvis i ögonen att rätt till kroppsvisitation icke medtagits i lagförslaget. Såvitt besvärssakkunniga kunna bedöma, torde en sådan rätt icke kunna undvaras utan risk för att verkställighetsförfarandet blir ineffektivt. En uppräkningsfullständig tvångsbefogenheterna bör därför innefatta även rätt till kroppsvisitation.

Även *riksskattenämnden* uttalar tvekan huruvida kroppsvisitation omfattas av bestämmelsen i 2 § i det till promemorian fogade lagförslaget. Nämnden förutsätter att avsikten varit att inga andra tvångsmedel än beslag och husrannsakan skall omfattas av lagförslaget och finner anledning för närvarande icke heller föreligga att påyrka en ytterligare utökning av tvångsmedlen vid taxeringsrevision. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Hallands län*.

Departementschefen

Paragrafen upptar samma bestämmelser som 3 § i det till promemorian fogade lagförslaget med den av riksskattenämnden föreslagna jämkningen.

I anledning av vad i övrigt anförts vid remissbehandlingen vill jag som min mening uttala, att de i förslaget angivna befogenheterna att bruka tvång torde vara tillfyllest. Jag kan alltså icke, såsom ifrågasatts på några håll, tillstyrka att kroppsvisitation får företagas i samband med här avsedda förrättningar.

Lagrådet

De i 3 och 4 §§ upptagna bestämmelserna, som äro utformade med förebild i 28 kap. rättegångsbalken, torde lämpligen kunna upptagas i en paragraf. Första punkten i 3 § kan härvid enligt vad lagrådet anförts vid 1 §

uteslutas. För att bestämmelsen i andra stycket av 4 § icke skall, vid jämförelse med 28 kap. 6 § rättegångsbalken, givas en oriktig tydning bör ut-sägas att öppnandet må ske med våld.

5 §.

Departementschefen

Denna paragraf som motsvarar 4 § i promemorieförslaget ansluter sig till 28 kap. 7 § första och andra styckena rättegångsbalken.

Lagrådet (se under 6 §)

6 §.

Promemorian

Föreskriften att taxeringsintendenten, kontrollstyrelsens tjänsteman eller granskningsmannen skall vara närvarande vid förrättningen har utformats i viss anslutning till 27 kap. 12 § rättegångsbalken. Representanten för skattemyndigheten har ensam rätt att avgöra om en handling skall omhändertas eller ej. I övrigt ankommer det emellertid på den närvarande representanten för polisen att såsom förrättningsman leda förrättningen och tillse att föreskrifterna om hur denna skall verkställas blir uppfyllda. Detta hindrar självfallet inte att den närvarande representanten för skattemyndigheten tillhandagår med sin sakkunskap.

Remissyttrandena

Besvärssakkunniga betonar, att beslutanderätten vid förrättningen självfallet måste tillkomma polismyndigheten. Beskattningsmyndighetens representant, som näppeligen kan utöva någon befälsmakt över polismannen, fungerar vid detta tillfälle endast som sakkunnig. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller att då taxeringsintendenten på grund av andra göromål i allmänhet torde vara förhindrad att närvara vid handräkningsförrättningen torde detta åliggande merendels komma att åvila vederbörande granskningsman. Om emellertid denne på grund av laga förfall, exempelvis sjukdom, skulle bli förhindrad att närvara, bör enligt länsstyrelsen den möjligheten finnas att taxeringsintendenten uppdrager åt någon annan av taxeringsrevisionens personal att närvara vid förrättningen.

Departementschefen

Rätten att besluta vid handräkningsförrättningen, liksom ansvaret för genomförandet av densamma, bör ligga hos utmätningsmannen. Situationen torde emellertid ej sällan bli den, att utmätningsmannen vid förrättningens början ej vet, vilka handlingar han skall omhändertaga. Han är i regel ej heller tillräckligt sakkunnig i skattefrågor för att kunna avgöra huruvida påträffade handlingar kan vara av betydelse vid taxeringsrevisionen. Utmättningsmannen måste därför ha biträde av sakkunnig representant för beskattningsmyndigheten. Den sakkunniges uppgift bör dock endast bli att

vara rådgivare åt utmätningsmannen. Det bör sålunda enligt min mening ankomma på utmätningsmannen ensam att besluta, om viss handling skall omhändertagas eller ej. Paragrafen, som motsvarar 5 § i det vid promemorian fogade förslaget, har utformats i enlighet härmed. — I regel torde vederbörande granskningsman böra tjänstgöra som sakkunnig. Såsom länsstyrelsen i Östergötlands län ifrågasatt bör emellertid jämväl annan tjänsteman kunna förordnas härtill.

Lagrådet

Det synes från systematisk synpunkt vara att föredraga, att 5 § första stycket och 6 § sammanföras i en paragraf, 4 §, varvid 6 § får utgöra dess första stycke. I bestämmelsen om överlämnandet av omhändertagen handling bör genom hänvisning till 7 § i lagrådets paragrafföljd undantag göras för där omförmälda förseglade handlingar.

I 5 § första stycket bör upptagas motsvarighet till förslagets andra stycke. Föreskriften om underrättelseskyldigheten torde böra jämkas så att det tydligare framgår, att skyldighet föreligger att, om så ske kan, genast vid förrättningens början meddela underrättelse om densamma. I detta syfte torde, med uteslutande av andra punkten, kunna stadgas att den hos vilken förrättningen företages eller, om han ej anträffas, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall underrättas, så snart det kan ske, för att få tillfälle att övervara densamma och tillkalla vittne, dock utan att förrättningen härigenom uppehålls.

I ett andra stycke av 5 § bör såsom motsvarighet till 7 § tredje stycket i förslaget stadgas, att vid förrättningen underrättelse skall lämnas om de bestämmelser som, enligt vad lagrådet föreslår, skola upptagas i 7 § och 8 § första stycket.

7 §.

Promemorian

Bestämmelserna i första och andra styckena (6 § i det till promemorian fogade lagförslaget) utgör motsvarighet till 27 kap. 13 § och 28 kap. 9 § rättegångsbalken.

Därjämte har i tredje stycket upptagits föreskrifter om att den hos vilken taxeringsrevision skall ske — denne kan undantagsvis vara annan än den hos vilken handräckning äger rum — skall erhålla underrättelse om innehållet i 7—9 §§ i det till promemorian fogade lagförslaget. Underrättelsen kan lämnas muntligen. Anteckning om att underrättelse lämnats bör lämpligen göras i förrättningsprotokollet.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter om inte den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, alltid skall erhålla underrättelse om de bestämmelser i 7—9 §§ som gäller möjlighet att undantaga viss handling från handräckning och granskning. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller att en-

ligt rättegångsbalken skall beslagtaget föremål noga beskrivas. Någon dylik beskrivning av räkenskapsböcker och andra handlingar, som genom handräkning omhändertages, synes visserligen icke erforderlig men det torde enligt länsstyrelsens mening ur olika synpunkter vara önskvärt att i handräkningsprotokollet intages en fullständig förteckning över berörda handlingar. En komplettering i förevarande avseende av 6 § i förslaget torde därför, enligt länsstyrelsen, få anses påkallad.

Departementschefen

Den hos vilken taxeringsrevision skall ske bör, i enlighet med vad justitiekanslersämbetet förordat, såvitt möjligt vid handräkningsförrättningen göras uppmärksam på möjligheten att få viss handling undantagen från granskning. I protokollet över handräckningen bör, såsom länsstyrelsen i Östergötlands län framhållit, även förtecknas de handlingar som omhändertagits. Paragrafen överensstämmer i övrigt med 6 § i promemorieförslaget.

Lagrådet

I protokollet torde böra angivas beslutet om handräkning. Däremot torde i så fall icke vara nödvändigt att särskilt anteckna ändamålet med förrättningen. Utöver vad som eljest föreslagits bör i protokollet anmärkas vilka som närvarit samt i förteckningen över omhändertagna handlingar angivas, huruvida de förseglats och till vem de överlämnats. Den hos vilken förrättningen företagits bör äga på begäran kostnadsfritt erhålla, jämte bevis därom, avskrift av protokollet. Lagrådet hemställer att paragrafen, som skulle bli 6 §, omarbetas i överensstämmelse härmed.

Motsvarighet till tredje stycket bör enligt vad lagrådet anfört vid 5 och 6 §§ intagas i 5 §.

8—10 §§.

Promemorian

Den första av dessa paragrafer (7 § i det till promemorian fogade lagförslaget) avser det fallet att den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, begagnat sig av sin rätt att hemställa hos länsstyrelsen att viss handling av sekretesskäl skall undantas från revisionen. Enligt vad här föreslås utgör sådan framställning inte hinder för att handlingen uttas genom handräkning. Dylik åtgärd får emellertid endast beslutas av länsstyrelsen. Denas beslut förutsätter, som förut anmärkts, att länsstyrelsen åtminstone preliminärt tagit ställning till ansökan om handlingens undantagande från revision. Såsom likaledes tidigare påpekats kan det vara lämpligt att i här avsedda situationer frågan om handräkning i dess helhet hänskjutes till länsstyrelsen. Har emellertid framställningen avslagits genom laga kraftvunnet beslut, föreligger inte hinder att genom handräkning uttaga handlingen i vanlig ordning.

Paragrafen förutsätter att den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, i

förväg gjort framställning till länsstyrelsen om handlings undantagande från revisionen. Fråga om sådan framställning kan emellertid stundom bli aktuell först i samband med en handräkningsförrättning. Denna situation regleras i 9 § i det till promemorian fogade lagförslaget.

Medan 7 § avser handlingar som i och för sig kan vara föremål för taxeringsrevision men av sekretesskäl kan böra undantas för granskning, behandlar 8 § (i det till promemorian fogade lagförslaget) det fallet att den, hos vilken revisionen skall ske, gör gällande att en handling är av beskaffenhet att överhuvudtaget inte kunna granskas vid taxeringsrevision. Han anser exempelvis, att det är fråga om privatbrev e. dyl. Ett sådant påstående utgör, därest den närvarande representanten för skattemyndigheten är av annan mening, inte hinder för att handlingen omhändertas. Den, hos vilken revisionen sker, äger emellertid enligt förevarande paragraf göra framställning hos länsstyrelsen om att handlingen skall återställas. Sådant ärende bör prövas skyndsamt.

Klagorätten är inte tidsbegränsad. Inkommer han med sin framställning inom en vecka och har han redan vid förrättningen tillkännagivit sin avsikt att vända sig till länsstyrelsen, vinner han emellertid enligt den föreslagna bestämmelsen i 9 § i promemorieförslaget att handlingen inte får granskas av annan än länsstyrelsen förrän frågan avgjorts.

Bestämmelsen i 9 § i promemorieförslaget är gemensam för det fall att den, hos vilken revisionen skall ske, anser att en handling bör undantas från taxeringsrevision av sekretesskäl (jfr 7 §) och att han gör gällande att en handling överhuvudtaget inte får granskas vid taxeringsrevision (8 §). I båda fallen kan han vid meningsskiljaktigheter med den närvarande representanten för myndigheten vinna rättelse genom framställning till länsstyrelsen. Föreligger det först angivna fallet — den, hos vilken revisionen skall ske, anser att handling, som i och för sig är av beskaffenhet att få granskas, bör undantas av sekretesskäl — kan framställningen till länsstyrelsen ha gjorts redan före förrättningen. I sådant fall får handlingen enligt 7 § i promemorieförslaget inte omhändertas med mindre länsstyrelsen förordnat därom. I övriga fall föreligger däremot inte hinder för att handlingen omhändertas.

För att klagorätten skall kunna praktiskt utnyttjas, föreslås i förevarande paragraf bestämmelser, enligt vilka den, hos vilken revisionen skall ske, kan hindra att handlingen granskas av beskattningsmyndigheterna, innan länsstyrelsen avgjort ärendet. Detta sker genom att han vid förrättningen tillkännager att han avser att göra framställning till länsstyrelsen rörande viss handling. Denna skall då omedelbart förseglas. Han får sedan en vecka på sig att inkomma med framställningen. Gör han detta, får, intill dess ärendet avgjorts, handlingen granskas endast av länsstyrelsen. Avslås framställningen eller inkommer sådan inte inom den förut angivna tiden av en vecka, medtas handlingen vid taxeringsrevisionen.

Genom bestämmelserna i 7—9 §§ i promemorieförslaget har viss motsva-

righet skapats till reglerna om rättens prövning av beslag i 27 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken. Jämför även 27 kap. 2 § samma balk.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet finner det tveksamt om den åtskillnad mellan handlingar av de slag, som avses i 7 § och i 8 §, bör upprätthållas. Ämbetet finner det oklart om uttrycket i 8 § »handling som icke må bli föremål för granskning vid sådan revision» måste uppfattas så, att det avser allenast handling som överhuvudtaget icke kan bli föremål för granskning, eller om icke uttrycket i själva verket får anses omfatta även handling, som är av betydelse för revisionen men som av sekretesskäl kan finnas böra undantagas därifrån. Ämbetet ifrågasätter, om det icke skulle vara till fördel, där-est samma regler komme att gälla för de båda grupperna handlingar: dem som av sekretesskäl kan undantagas från taxeringsrevision och dem som överhuvudtaget icke må bli föremål för granskning vid sådan revision. Där-efter anföres.

Ämbetet får vidare ifrågasätta, om icke uttrycklig bestämmelse bör meddelas därom, att vad som föreskrives i 9 § för det fall, att den hos vilken revisionen skall ske vid förrättning för handräckning meddelat, att han avser att göra framställning varom här är fråga, också, utom såvitt angår handlingens försegling, bör gälla, därest framställning i ämnet göres först efter förrättningen och utan att någonting därom då meddelats men framställningen inkommer före utgången av den angivna fristen av en vecka. Införandet av en sådan möjlighet synes kunna bli av betydelse för den hos vilken handräckning äger rum, särskilt då förrättningen företagits i hans frånvaro. För sistnämnda fall torde böra övervägas bestämmelse om att de omhändertagna handlingarna ej må granskas vid taxeringsrevision, förrän en vecka förflutit från dagen för förrättningen, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar. Har den hos vilken handräckning ägt rum varit närvarande vid förrättningen men först därefter, i framställning till länsstyrelsen, väckt fråga om undantagande av handling, torde det böra ankomma å länsstyrelsen att förordna om inställande av vidare granskning av handlingen, när skäl härtill finnas; jfr 9 § sista punkten. Finner länsstyrelsen vid prövning av framställning, som omförmåles i 9 §, den därmed avsedda handlingen icke böra omfattas av granskningen, synes det naturligt, att länsstyrelsen utan särskild föreskrift därom förordnar om återställande av handlingen och detta vare sig handlingen är av den beskaffenhet, som avses i 7 eller i 8 §. Anses föreskrift om handlingens återställande böra upptagas i författningen, torde sådan kunna inflyta i 9 §. 8 § synes kunna utgå.

Departementschefen

I förevarande paragrafer, som motsvarar 7—9 §§ i det vid promemorian fogade lagförslaget, upptas bestämmelser om sekretesskydd. Bestämmelserna avser dels handlingar, som inte rör den granskade verksamheten och på den grund överhuvud inte får medtas vid taxeringsrevision, t. ex. privatbrev o. dyl. (9 §), dels handlingar, som visserligen rör den granskade verksamheten och skulle kunna vara av betydelse för granskningen men som av hänsyn till föreliggande tystnadsplikt m. m. genom beslut enligt 56 § 4 mom.

taxeringsförordningen eller däremot svarande författningsrum kan undantas från revisionen (8 §). Utgångsläget med avseende å de skilda slag av handlingar det här gäller är alltså olika. I det förstnämnda fallet rör det sig om handlingar, som under alla förhållanden skall vara undandragna skattemyndigheternas insyn och om vilka delade meningar normalt inte skall behöva uppstå. Skulle likväl tvist uppkomma, göres särskild framställning hos länsstyrelsen enligt 9 § om handlingens återställande. I det senare fallet anknytes som nämnts till ett i taxeringsförordningen reglerat förfarande för att avgöra om en handling, som i och för sig kan granskas, likväl bör undantas. Beträffande sådan handling gäller enligt 2 §, att handräkning inte må lämnas utan att länsstyrelsen beslutat om handräckningen i dess helhet eller i detta speciella hänseende. Genom 10 § tillförsäkras den, hos vilken taxeringsrevisionen skall ske, en rätt att få båda slagen av handlingar undantagna från skattemyndigheternas insyn, till dess länsstyrelsen avgjort sekretessfrågan. Enligt min mening har genom de föreslagna bestämmelserna skapats ett godtagbart skydd mot kränkningar av befogade sekretessintressen. De ansluter sig, såsom påpekats i promemorian, till motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken rörande beslag och husrannsakan. I anslutning till vad justitiekanslersämbetet förordnat bör emellertid särskilda bestämmelser meddelas för att göra sekretesskyddet effektivt även i fall då den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, inte varit närvarande vid handräkningsförrättningen och där kunnat bevaka sin rätt. — Det kan förtjäna tilläggas, att länsstyrelsen vid här avsedd prövning icke bör granska handling, i fråga om vilken sekretesskydd påkallats, om ansöknings i ärendet innehåller tillräckligt underlag för prövningen.

Lagrådet

I 8—10 §§ skiljes mellan två grupper av handlingar. Den ena omfattar handlingar, vilka kunna hava betydelse för taxeringsrevisionen men av hänsyn till föreliggande tystnadsplikt eller andra särskilda omständigheter icke böra granskas vid denna. Den andra utgöres av handlingar, vilka icke röra den med revisionen avsedda verksamheten. I fråga om den första gruppen anknyter förslaget till ett i taxeringsförordningen reglerat förfarande: den hos vilken revisionen skall ske kan hos länsstyrelsen göra framställning att viss handling undantages från denna. Beträffande den andra gruppen öppnar förslaget en möjlighet att hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. En önskvärd förenkling av innehållet i förevarande paragrafer torde vinnas, om denna uppdelning av handlingarna icke bibehålles. Vare sig en handling hör till den ena eller den andra gruppen avser framställningen till länsstyrelsen att handlingen — låt vara av olika skäl — icke skall bli föremål för granskning. Det bör icke möta hinder att, oavsett handlingens natur, uppställa enhetliga regler i berörda hänseende och att därvid såsom gemensam beteckning använda framställning om handlingens undantagande från revision. Lagrådet förordar en sådan omarbetning av förslaget.

Framställning att handling skall undantagas från taxeringsrevision bör få göras jämväl vid handräckningsförrättningen. Om denna möjlighet skall underrättelse lämnas vid förrättningen (jfr vid 5 och 6 §§). Ifall handlingen icke bör granskas vid revisionen, kan utmätningssmannen i anledning av framställningen vägra att omhändertaga handlingen. Därest handlingen omhändertages, bör länsstyrelsen utan förnyad framställning pröva den vid förrättningen gjorda framställningen, vilken skall angivas i protokollet över förrättningen och därigenom kommer till länsstyrelsens kännedom.

Enligt förslaget skall handräckning kunna företagas även hos annan än den vilkens verksamhet skall bliva föremål för taxeringsrevision, t. ex. advokat eller bank som förvarar viss handling för skattskyldigs räkning. I dylikt fall bör den som förvarar handlingen kunna för tillvaratagande av sekretessintresse göra framställning vid förrättningen eller hos länsstyrelsen om handlingens undantagande från revisionen.

Skyldighet torde böra stadgas för utmätningssmannen att försegla omhändertagen handling, då före handräckningen framställning gjorts hos länsstyrelsen att handlingen skall undantagas från revisionen och denna framställning icke dessförinnan blivit prövad. Omhändertagen handling bör vidare förseglas, när dylik framställning göres vid förrättningen. Av hänsyn till den enskildes rättssäkerhet torde jämväl böra föreskrivas att, därest den hos vilken förrättningen ägt rum icke närvarit, utmätningssmannen skall försegla samtliga omhändertagna handlingar. Den beträffande sistnämnda fall i 10 § andra stycket angivna tiden av en vecka torde böra utsträckas till fjorton dagar. Förseglade handlingar böra av utmätningssmannen överlämnas till länsstyrelsen.

I detta sammanhang bör ytterligare nämnas, att den i 10 § upptagna bestämmelsen att förseglad handling må granskas endast av länsstyrelsen ej i och för sig hindrar att granskningen utföres av vederbörande taxeringsrevisor. Det torde böra föreskrivas, att allenast tjänsteman, åt vilken uppdragits att pröva framställning om handlingens undantagande från revisionen, må taga del av handlingen, innan framställningen prövats. Vidare bör uppmärksammas, att bestämmelsen i 117 § andra stycket taxeringsförordningen om tystnadsplikt icke blir tillämplig på utmätningssman, som verkställer handräckning enligt den föreslagna lagen, eller vid förrättningen närvarande som omförmälas i 5 § första stycket och 6 §, ej heller på den som hos länsstyrelsen har att pröva framställning om handlingens undantagande från revisionen. Det remitterade förslaget bör därför kompletteras med stadganden om tystnadsplikt och om straff för överträdelse därav. Bestämmelser härom, avfattade enligt förebild i taxeringsförordningen, torde lämpligen upptagas i en särskild paragraf.

I övrigt torde vissa mindre jämkningar böra vidtagas i det remitterade förslaget.

Lagrådet hemställer, att bestämmelser svarande mot de i 8—10 §§ upptagna sammanföras till en paragraf — vilken skulle bliva 7 § — och få följande innehåll med nedan markerad indelning i stycken: Vill den hos

vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages att handling skall undantagas från revisionen, har han att göra framställning därom vid förrättningen eller hos länsstyrelsen. — Där-est sådan framställning göres vid förrättningen eller, enligt vad särskilt är stadgat, tidigare gjorts hos länsstyrelsen, skall handlingen, om den likväl omhändertages, av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen. — Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga omhändertagna handlingar av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättningen framställning som ovan sägs, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i andra stycket stadgas. — Inkommer framställning som här avses senare än i andra eller tredje stycket sägs, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Tillika hemställer lagrådet, att i särskild paragraf, som kan placeras omedelbart efter fullföljdsbestämmelserna och enligt lagrådets paragrafbeteckning skulle bliva 9 §, upptagas följande bestämmelser, i vilka hänvisningarna ansluta till lagrådets paragrafnummer. I ett första stycke föreskrives, att vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningsmannen eller annan, som omförmäles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7 §, av den som verkställer prövningen, ej må obehörigen yppas. I ett andra stycke angives, att den som bryter mot vad ovan i denna paragraf är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

11 §.

Promemorian

Klagan över länsstyrelsens beslut över framställning enligt 8 § i promemorieförslaget synes lämpligen böra prövas i regeringsrätten. Härav påkallas ändring i regeringsrättslagen.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet framhåller, att för närvarande, då vitesföreläggande är det enda medel som står till buds för att framtvinga en handling utlämnande, har den mot vilken föreläggandet riktas dock möjlighet att få frågan om skyldigheten att utlämna handlingen prövad såväl i kammarrätten som i regeringsrätten i samband med besvär över beslut om vitets utdömande. Enligt förslaget kan emellertid, framhåller ämbetet, handräckning för handlingens uttagande beslutas utan att utdömande av vite ifrågakommit, och om så skett samt länsstyrelsen vid tiden för handräckningsbeslutet redan avslagit en begäran om handlingens undantagande av sekretesskäl från revisionen eller senare ogillar en sådan vid handräckningsförrättningen framställd, av förrättningsmannen ej bifallen begäran, är den hos vilken

revisionen skall äga rum betagen möjligheten att få frågan om handlingens undantagande prövad i högre instans. Ämbetet fortsätter.

Sådan möjlighet synes böra stå öppen i fråga om alla slags handlingar. Det torde vidare kunna ifrågasättas, om anledning finnes att låta olika besvärsmyndigheter pröva frågan om handlingens tillhandahållande för taxeringsrevision, allteftersom spörsmålet kommer upp i samband med besvär över utdömmande av vite, i vilket fall talan såsom nämnts kan fullföljas till kammarrätten och därifrån till regeringsrätten, eller det gäller klagan som avses i 10 § i förslaget, då regeringsrätten är tänkt som ensam besvärinstans. Att i sistnämnda fall icke anlita kammarrätten såsom klagoinstans synes mindre tilltalande även med hänsyn till regeringsrättens arbetsbörda.

Departementschefen

På sätt justitiekanslersämbetet ifrågasatt bör, om genom handräckning omhändertagits handling beträffande vilken ansökan om dess undantagande från taxeringsrevision gjorts enligt 56 § 4 mom. taxeringsförordningen eller däremot svarande författningsrum, besvär få föras mot länsstyrelsens beslut trots däremot eljest gällande förbud. För besvären bör gälla samma regler som i promemorian föreslagits i fråga om besvär över beslut enligt 9 §.

Med hänsyn till intresset av att få snabba avgöranden i här avsedda frågor bör besvären, såsom förordats i promemorian, prövas av regeringsrätten.

Talan mot utmätningsmannens beslut får i vanlig ordning föras enligt utsökningslagens regler. Det synes knappast erforderligt att erinra härom i den föreslagna lagen.

Lagrådet

Enligt förslaget skall handräckning verkställas av utmätningsmannen. Såvitt bestämmelserna i 8, 9 och 11 §§ giva vid handen synes meningen vara att klagomål över utmätningsmannens beslut, huruvida handling skall omhändertagas — d. v. s. i frågor om handling rör verksamheten eller på grund av sekretess må undantagas från taxeringsrevision — skola behandlas av länsstyrelsen (i landskontoret) och därefter av regeringsrätten. Med hänsyn till frågornas art torde intet vara att erinra häremot. Departementschefen har emellertid i specialmotiveringen till 11 § anfört, att talan mot utmätningsmannens beslut finge i vanlig ordning föras enligt utsökningslagens regler men att det knappast syntes erforderligt att erinra härom i den föreslagna lagen. På grund härav föreligger enligt förslaget ej hinder mot att besvär över utmätningsmannens beslut i de berörda frågorna anföras hos överexekutor och därefter hos hovrätten och högsta domstolen. Hithörande frågor kunna alltså bli föremål för prövning av både förvaltningsdomstol och allmän domstol. Detta bör undvikas. Den hos vilken handlingen omhändertagits bör vara hänvisad till att söka rättelse genom att hos länsstyrelsen göra framställning att handlingen undantages från revisionen. För att åstadkomma att frågorna prövas endast hos länsstyrelsen (i landskontoret) och därefter i regeringsrätten bör därför rätten att an-

föra besvär över utmätningmannens beslut begränsas till att avse dennes förfarande i övrigt.

Av ett uttalande i motiveringen till 11 § synes framgå, att enligt det remitterade förslaget besvär skola få anföras jämväl över ett före förrättningen meddelat beslut, varigenom länsstyrelsen avslagit enligt taxeringsförordningen gjord framställning om handlings undantagande från revisionen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att i förevarande paragraf, vilken skulle bli 8 §, upptagas följande bestämmelser. I ett första stycke anges att, om någon är missnöjd med utmätningmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlings undantagande från taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat. Det andra stycket bör innehålla, att talan mot länsstyrelsens beslut om handräckning samt om undantagande från taxeringsrevision av handling, som omhändertages vid förrättningen, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet. I ett tredje stycke upptages den i tredje stycket av 11 § i det remitterade förslaget förekommande bestämmelsen att länsstyrelsens beslut omedelbart länder till efterrättelse, där ej annorlunda förordnas.

Liksom det remitterade förslaget förutsätter lagrådets förslag ändring i regeringsrättslagen.

12 §.

Departementschefen

I enlighet med påpekande i några yttranden har upptagits särskild föreskrift, att kostnaderna för förrättning enligt lagen skall åvila statsverket. Kostnaderna synes böra bestridas av anslagsposten till kostnader för årlig taxering.

Lagrådet

Denna paragraf skulle enligt lagrådets förslag bli 10 §.

Såsom 11 § bör upptagas det vid 1 § nämnda stadgandet angående lagens tillämpning vid taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt samt viss annan granskning och kontroll.

Departementschefen

Vid anmälan av lagrådets utlåtande anförde departementschefen följande.

»Enligt det remitterade förslaget skall beslut att igångsätta det ifrågavarande exekutiva förfarandet normalt kunna fattas av taxeringsintendenten i länet respektive kontrollstyrelsen. Lagrådet har emellertid, för att ytterligare stärka garantierna för den enskildes rättssäkerhet, förordat att beslutanderätten skulle förbehållas länsstyrelsen. Jag har i remissprotokollet närmare utvecklat skälen för min ståndpunkt i denna fråga. Det bör erinras

om att länsstyrelsen enligt det remitterade förslaget tillerkänts befogenhet att, efter anförda klagomål eller av annan anledning, ingripa och eventuellt upphäva intendentens beslut. Länsstyrelsen har vidare ensam beslutanderätt i vissa från rättssäkerhetssynpunkt betydelsefulla frågor. Tillika bör framhållas, att lagrådets förslag innebär viss omgång och tidsutdräkt, som i brådskande fall skulle kunna sätta förfarandets effektivitet i fara. Jag anser mig därför inte böra frångå det remitterade förslaget i angivna hänseende.

De av lagrådet i övrigt förordade ändringarna är till viss del betingade av den lagtekniska förenkling som ett bifall till det förut nämnda förslaget skulle innebära. Detta gäller bl. a. den omläggning av sekretessbestämmelserna i 8—10 §§ av det remitterade förslaget varom lagrådet hemställt. Mot nämnda omläggning kan även anföras, att man därigenom skulle — såvitt angår det i 8 § av det remitterade förslaget åsyftade fallet — få bestämmelser i samma ämne både i den nu föreslagna lagen och i taxeringsförordningen, nämligen om rätt att hos länsstyrelsen hemställa att vissa handlingar, som i och för sig är av beskaffenhet att kunna granskas vid taxeringsrevision, av sekretesshänsyn likväl skall undantagas från revisionen. De ifrågakommande bestämmelserna synes därför böra i princip kvarstå. Lagrådets förslag om förlängning av tidsfristen i 10 § av det remitterade förslaget samt om rätt för annan än den som skall bli föremål för taxeringsrevision att i visst fall hos länsstyrelsen begära återställande av handling som överhuvud inte får granskas vid sådan revision vill jag däremot biträda. Vissa redaktionella jämkningar bör därutöver vidtagas i anslutning till vad lagrådet förordat. — I anslutning till vad lagrådet vid 11 § i det remitterade förslaget anfört om rätten enligt nämnda förslag att anföra besvär över beslut, varigenom länsstyrelsen avslagit enligt taxeringsförordningen gjord framställning om handlingens undantagande från taxeringsrevision, vill jag i detta sammanhang anmärka följande. Har sådan framställning avslagits före förrättningen, får enligt taxeringsförordningen avslagsbeslutet icke överklagas; beslutet vinner således omedelbart laga kraft, och hänsyn till den avslagna framställningen skall givetvis icke tagas, därest fråga senare uppkommer om handräckning med avseende å handlingen. Den omständigheten att handlingen därefter omhändertages vid handräckningsförrättning inverkar inte på fullföljdsfrågan i annan mån än att vederbörande i samband därmed kan göra ny ansökan om handlingens undantagande. Avslås jämväl denna ansökan, står det honom öppet att anföra besvär i regeringsrätten. Det i anledning av lagrådets erinringar ändrade förslaget har härvidlag samma innebörd som det vid remissprotokollet fogade.

Uttryckssättet i 4 § andra stycket av det remitterade förslaget — det rör sig här om en fråga av rent redaktionell natur — anser jag böra bibehållas.

Övriga av lagrådet föreslagna ändringar kan jag, med den inskränkning som följer av min ståndpunkt rörande förut angivna frågor, i allt väsentligt biträda. Härav följer bl. a. att beslut om handräckning alltid kommer att kunna överklagas.»

Utskottet

För innevarande riksdag har framlagts olika förslag i syfte att ernå bland annat effektivare taxeringskontroll. Det har därvid ankommit på utskottet att behandla tvenne propositioner, nr 28 och nr 62. I den förra har förordats vissa skärpningar i skattestrafflagen. I utlåtande nr 17 har utskottet hemställt, att riksdagen måtte bifalla nämnda proposition, och riksdagen har fattat beslut i överensstämmelse härmed. I den senare propositionen, nr 62, vilken nu föreligger till behandling, har riksdagen föreslagits antaga en lag om handräckning vid taxeringsrevision.

Såsom framgår av redogörelsen för gällande bestämmelser utgör taxeringsrevision en åtgärd, som vidtages för att kontrollera uppgifter i självdeklarationer eller andra uppgifter till ledning för taxering eller för att eljest skaffa underlag för åsättande av riktiga taxeringar. Skyldighet att tillhandahålla handlingar för taxeringsrevision åligger i princip envar deklarations- eller uppgiftsskyldig. Underlåter någon, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar, kan vite föreläggas den försumlige.

Flertalet av de myndigheter, som avgivit remissyttranden, har bekräftat, att det är nödvändigt för taxeringsmyndigheterna att äga tillgång till andra tvångsmedel än vitesföreläggande. Lagrådet har vid sin granskning ansett det ådagalagt, att taxeringsmyndigheterna behöver sådana tvångsmedel för att kunna åsätta likformiga och rättvisa taxeringar.

Även utskottet har vid sin behandling av föreliggande ärende funnit, att nuvarande bestämmelser om taxeringsrevision icke är till fyllest för att möjliggöra korrekta taxeringar. En lagstiftning i förevarande ämne framstår därför såsom angelägen.

Liknande uppfattning har kommit till uttryck i motionerna I: 576 och II: 684 samt I: 577 och II: 685. Såväl i dessa som i övriga motioner har emellertid avslag yrkats å propositionen. Det avgörande för motionärerna har härvidlag varit, att den föreslagna lagen enligt deras mening icke innefattar tillräckliga garantier för att den enskildes rättssäkerhet icke kränkes.

Utskottet delar den uppfattning, som kommit till uttryck i såväl propositionen som motionerna, att alltför stora maktmedel för taxeringsmyndigheterna kan medföra, att den enskildes rättssäkerhet kommer i fara. Avvägningen mellan å ena sidan effektivitetsintresset och å andra sidan den enskildes rättssäkerhetsintresse måste därför ske med stor omsorg. Såvitt gäller vissa hithörande problem vill utskottet förorda andra lösningar än dem, som upptagits i propositionen. Utskottet vill i dessa delar ytterligare stärka garantierna för den enskildes rättssäkerhet. Detta gäller till en början frågan om vilken myndighet som skall äga besluta om handräckning. Beträffande denna fråga delar utskottet den uppfattning, för vilken lagrådet givit uttryck, nämligen att beslutanderätten bör tillkomma länsstyrelsen. Vad därefter angår spörsmålet om vilka förutsättningar som

skall föreligga för ett handräckningsbeslut finner utskottet, i överensstämmelse med propositionen, olika förutsättningar böra krävas, då fråga är om handräckning hos den, hos vilken revisionen skall ske, och då tredje man beröres av förrättningen. För förstnämnda situation anser utskottet, att — förutom de i propositionen angivna villkoren — det bör krävas, att grundad anledning finnes till antagande, att den, hos vilken revisionen skall ske, innehar men ej tillhandahåller handling, som är av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt. Taxeringsmyndighets framställning om tillhandahållande av handlingar bör tydligt ange vad som åsyftas. Vad beträffar handräckning hos tredje man kan enligt propositionen sådan åtgärd genomföras, utan att denne först underrättats om förfarandet. Departementschefen framhåller dock, att det ligger i sakens natur, att — innan beslut om handräckning hos tredje man fattas — det tillses, att andra åtgärder först vidtagits för att erhålla den ifrågavarande handlingen. Utskottet, som delar departementschefens uppfattning, vill emellertid i denna del förordna, att i lagtexten gives uttryck för dels att det skall vara fråga om viss angiven handling, dels att tredje man alltid skall beredas tillfälle att frivilligt tillmötesgå taxeringsmyndighets önskemål att få taga del av handlingen. Först om han icke efterkommer dylik begäran, bör handräckning få beslutas.

Anförtros länsstyrelsen beslutanderätten, kan sekretessbestämmelserna i 7—9 §§ av propositionen förenklas. Lagrådet har i sitt utlåtande avgivit förslag till sådan ändring. Utskottet vill för sin del tillstyrka den omläggning av sagda bestämmelser, varom lagrådet hemställt. — Härav påkallas vissa ändringar av redaktionell natur såvitt gäller 4, 5, 10, 11 och 13 §§ i propositionen.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen,

med förklaring att propositionen nr 62 icke kunnat oförändrad bifallas,

dels måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om handräckning vid taxeringsrevision med den ändringen beträffande 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 och 13 §§ som framgår av nedan angivna, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse,

dels, i den mån syftet med de i ärendet väckta motionerna icke tillgodosetts genom vad utskottet sålunda föreslagit, måtte avslå motionerna

1. I: 575 och II: 683,
2. I: 576 och II: 684 ävensom
3. I: 577 och II: 685.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1 §.

Har enligt — — — — — hos honom.

Handräckning må beslutas allenast om granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt och först sedan det visat sig, om vitesföreläggande efterkommes, där-est ej sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål.

Handräckning må beslutas allenast om grundad anledning finnes antaga att den, hos vilken revisionen skall ske, iunnehar men ej tillhandahåller handling som är av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt och först sedan det visat sig, att vitesföreläggande icke efterkommes; sådant föreläggande erfordras dock ej, där det uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål.

Förekommer grundad anledning antaga att handling som ovan avses finnes hos annan, må handräckning beslutas för handlingens eftersökande och omhändertagande hos honom, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga.

Förekommer grundad anledning antaga att viss angiven handling som ovan avses finnes hos annan, och tillhandahåller denne icke på begäran handlingen, må handräckning beslutas för handlingens eftersökande och omhändertagande hos honom, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga.

2 §.

Beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen. Skall handräckning ske enligt 1 § tredje stycket eller uppkommer fråga om handräckning för utfående av handling som avses i 7 §, må dock beslut om handräckning i sådant hänseende meddelas endast av länsstyrelsen.

Beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen och verkställs av utmätningssmannen. Denne skall skriftligen underrättas om beslutets innehåll.

Länsstyrelsen må, om skäl därtill äro, upphäva beslut om handräckning som meddelats av annan myndighet.

Beslut om handräckning verkställs av utmätningssmannen. Denne skall skriftligen underrättas om beslutets innehåll.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

4 §.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet, som beslutat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan närmare granskning överlämnas till denne, där ej annat följer av 7 eller 9 §.

Vid förrättningen — — — — — eller annan.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet, som beslutat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan närmare granskning överlämnas till denne, där ej annat följer av 7 §.

5 §.

Den hos — — — — — härigenom uppehålls.

Vid förrättningen skall underrättelse lämnas om innehållet i 8 och 9 §§ samt 10 § första stycket.

Vid förrättningen skall underrättelse lämnas om innehållet i 7 § och 8 § första stycket.

7 §.

Förrättningen må, efter beslut av länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 2 §, företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. Sådan handling skall genast av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen, må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen.

8 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företagas, att därvid omhändertagits handling, som icke rör den verksamhet som skall granskas, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om

7 §.

Vill den hos vilken taxeringsrevisionen skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages att handling skall undantagas från revisionen, har han att göra framställning därom vid förrättningen eller hos länsstyrelsen.

Därest sådan framställning göres vid förrättningen eller, enligt vad särskilt är stadgat, tidigare gjorts hos länsstyrelsen, skall handlingen, om den likväl omhändertages, av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen.

Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga omhändertagna handlingar av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättning-

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

9 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages, vid förrättningen tillkännagivit att framställning, som omförmäles i 7 eller 8 §, skall göras, skall handlingen genast av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer framställningen inom fjorton dagar, må, innan den prövats av länsstyrelsen, annan än den å vilken prövningen ankommer icke taga del av handlingen.

Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga omhändertagna handlingar av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättningen framställning som omförmäles i 7 eller 8 §, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i första stycket stadgas.

Inkommer framställning som ovan i denna paragraf avses senare än fjorton dagar efter förrättningen, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

10 §.

Är någon missnöjd med utmätningssmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlingens omhändertagande för taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat.

Talan mot länsstyrelsens beslut i

en framställning som ovan sägs, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i andra stycket stadgas.

Inkommer framställning som här avses senare än i andra eller tredje stycket sägs, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

8 §.

Är någon missnöjd med utmätningssmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlingens undantagande från taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat.

Talan mot länsstyrelsens beslut om

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

fråga, som avses i 2 § samt över framställning, som omförmåles i 7—9 §§, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet.

handräckning samt om undantagande från taxeringsrevision av handling, som omhändertages vid förrättningen, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet.

Länsstyrelsens beslut — — — — — annorlunda förordnas.

11 §.

Vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningsmannen eller annan, som omförmåles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7—9 §§, av den som verkställer prövningen, må ej obehörigen yppas.

Den som — — — — — i strafflagen.

9 §.

Vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningsmannen eller annan, som omförmåles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7 §, av den som verkställer prövningen, må ej obehörigen yppas.

12 §.

Kostnaderna för — — — — — åvila statsverket.

10 §.

13 §.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även äga tillämpning i fråga om granskning enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. Härvid skall iakttagas, att vad i 2 § andra stycket stadgas icke skall gälla beslut av kontrollstyrelsen, att besvär över kontrollstyrelsens beslut i fråga, som avses i 2 §, må föras med motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 10 § andra stycket samt att beslut om handräckning för kontroll enligt

11 §.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även äga tillämpning i fråga om granskning enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

sistnämnda båda förordningar må
meddelas allenast av länsstyrelsen.

Stockholm den 4 maj 1961

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Per Olofsson, Ferdinand Nilsson, Nyström, Gezelius, Erik Svedberg, Nyman och Hilding;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Östrand, Svensson i Vä, Fröding, fröken Bergegren, herr Martinsson*, fröken Andersson i Strängnäs och fru Nettelbrandt.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Gezelius* och *Fröding*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»För innevarande — — — (lika med utskottet till och med andra stycket) — — — den försumlige.

Det nya tvångsmedel som föreslås i Kungl. Maj:ts förevarande proposition är till sin natur detsamma som den husrannsakan varom bestämmelser finnes i rättegångsbalkens 28 kap. Dessa senare bestämmelser tillkom, efter initiativ av riksdagen, genom lag 1933 om vissa tvångsmedel i brottmål. Bestämmelserna i denna lag blev 1942 i stort sett oförändrade överflyttade till rättegångsbalken.

När reglerna om husrannsakan infördes ansågs det, att dessa innebar en riktig avvägning mellan två mot varandra stridande intressen, nämligen å ena sidan intresset av en effektiv straffrättsskipning och å andra sidan den enskildes berättigade intresse att åtnjuta skydd för sitt privata liv. För att inskräpa vikten av att den enskildes intressen inte trädde för nära uttalade föredragande departementschefen K. Schlyter: »Med hänsyn till arten av det intrång i den enskildes rätt, som en husrannsakan innebär, lär det också vara angeläget att förebygga att husrannsakan sker i

anledning av alltför löst grundad misstanke.» Husrannsakan skulle också enligt departementschefens ursprungliga förslag till lagtext få ske endast där misstanken grundade sig på »sannolika skäl».

Även om rättsinstitutet handräckning vid taxeringsrevision och husrannsakan i princip är ensartade, är — med nu föreliggande förslag — förutsättningarna för deras tillämpning helt olika. Vad som framför allt skiljer är att enligt rättegångsbalken anledning skall förekomma att brott förövat vara frihetsstraff kan följa, medan för den föreslagna handräckningen vid taxeringsrevision icke fordras någon som helst misstanke om att ett brott över huvud taget blivit begånget. Den enda grundläggande förutsättningen är att förordnande om taxeringsrevision blivit meddelat. Bestämmelserna om handräckning vid taxeringsrevision skulle alltså innebära en ny och betydande begränsning av den enskildes rättssfär. Ett sådant ingrepp bör enligt utskottets mening icke företagas med mindre det visats föreligga en ofrånkomlig nödvändighet härför. Så är enligt utskottets åsikt icke fallet. Det står å andra sidan fullt klart, att skattefusk och oriktiga uppgifter i deklara-tionsavseende i stor utsträckning förekommer och att behov finnes av lagstiftningsåtgärder och organisatoriska föranstaltningar för motarbetande härav. Utskottet kan dock knappast finna, att de brott det här är fråga om i jämförelse med t. ex. i strafflagen upptagna brott är av så allvarlig beskaffenhet att det kan föreligga skäl för en särbehandling av deklara-tionsbrotten. Vid misstanke om falskdeklara-tion eller grov vårdslöshet föreligger redan nu förutsättningar för husrannsakan. Att då gå ett stycke längre och öppna möjligheter till sådana drastiska ingrepp även om någon misstanke om brott icke föreligger kan utskottet icke finna förenligt med för svensk rätt grundläggande principer. Propositionens förslag att handräckning — fortfarande utan misstanke om brott — skall kunna tillgripas för eftersökning av handling som finns hos tredjeman är så mycket mer betänkligt som härigenom det sekretesskydd brytes som införts för att trygga det förtroendefulla förhållandet mellan t. ex. en advokat och dennes huvudman.

Av här angivna skäl avstyrker utskottet att det föreliggande förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

Det är å andra sidan enligt utskottets mening önskvärt att taxeringsmyndigheterna på effektivast möjliga sätt kan tillse, att taxeringen blir rättvis och likformig. Myndigheterna kan för sådant ändamål behöva visa vidgade befogenheter. De i motionerna I: 575 och II: 683, I: 576 och II: 684 samt I: 577 och II: 685 framförda yrkandena om en utredning för sådant ändamål finner utskottet sålunda motiverade. Såsom anförts i samtliga dessa motioner bör en utgångspunkt för utredningen vara att tillräckligt effektiva garantier skapas för den enskildes rättssäkerhet.

Med stöd av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 575 av herr Ewerlöf och Kaijser och II: 683 av herr Cassel m. fl., I: 576 av herr Spetz m. fl. och II: 684 av herr

Svensson i Ljungskile m. fl. samt I: 577 av herr Sundin m. fl. och II: 685 av herr Hansson i Önnarp m. fl., måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62 med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillkallande av särskilda sakkunniga med uppdrag att med särskilt beaktande av den enskildes rättssäkerhet utreda de i propositionen behandlade spörsmålen och utarbeta därav betingat förslag.»

Förslag
till
lag om handräckning åt beskattningsmyndighet

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har, i enlighet med vad därom är stadgat, beslut meddelats om taxeringsrevision och tillhandahåller icke den, hos vilken revisionen skall ske, på begäran räkenskaper eller andra handlingar som skola granskas, må handräckning erhållas enligt bestämmelserna i denna lag för eftersökande och utfående av sådan handling.

Handräckning må ej begäras, med mindre granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skyldighet att erlægga eller redovisa skatt eller avgift samt vitesföreläggande ägt rum. Om sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål, må dock handräckning begäras, oaktat vite ej förelagts.

Förekommer grundad anledning antaga att handling, som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision, finnes hos annan än den, vilkens räkenskaper och handlingar i övrigt skola granskas, må, om synnerliga skäl därtill äro, framställning om handräckning göras med avseende å honom.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även hava avseende på granskning, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tillägspension, m. m.

2 §.

Beslut att begära handräckning meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen. Skall handräckning ske för kontroll enligt annan författning än taxeringsförordningen eller förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, eller skall handräckning verkställas hos annan än den, vilkens räkenskaper eller handlingar i övrigt skola granskas, eller uppkommer fråga om handräckning för utfående av handling som avses nedan i 8 §, må dock framställning om handräckning i sådant hänseende endast göras av länsstyrelsen.

Har annan myndighet än kontrollstyrelsen beslutat begära handräckning, må länsstyrelsen, om skäl därtill äro, upphäva beslutet.

Handräckning verkställs av utmätningsmannen. Begäran om handräckning skall skriftligen meddelas denne.

3 §.

Handräckning må, utom i fall som avses i 1 § tredje stycket, endast verkställas hos den, vilkens räkenskaper och handlingar i övrigt skola granskas.

För eftersökande av handling må undersökning äga rum i hus, rum eller slutet förvaringsställe, så ock å annat ställe, även om det icke är tillgängligt för allmänheten.

4 §.

Vid handräckning må olägenhet eller skada ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt.

Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas på sätt utmätningsmannen finner lämpligt. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt tillslutas.

Handräckning må ej verkställas mellan klockan 21 och klockan 9.

5 §.

Vid handräckning skall ett av utmätningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Utmätningssmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

Den, hos vilken handräckning äger rum, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen, så ock att tillkalla vittne, dock utan att förrättningen därigenom uppehålls. Har varken han eller någon av hans husfolk eller anställda eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han så snart ske kan underrättas om den vidtagna åtgärden.

6 §.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet som beslutat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan närmare granskning överlämnas till denne.

7 §.

Över handräckning skall föras protokoll, vari angives ändamålet med förrättningen och vad därvid förekommit. I protokollet skall intagas förteckning över de handlingar som omhändertagits.

Den, hos vilken handräckning företagits, äger på begäran erhålla bevis därom.

Om hinder ej möter, skall den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, vid förrättningen underrättas om innehållet i 8—10 §§.

8 §.

Handräckning må, efter beslut av länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 2 §, företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. Handlingen må dock ej granskas av annan än länsstyrelsen, förrän denna beslutat över framställningen.

9 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, att vid handräckning omhändertagits handling, som icke må bli föremål för granskning vid sådan revision, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

10 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, vid förrättning för handräckning tillkännagivit att han avser att göra framställning, som omförmäles i 8 eller 9 §, skall handlingen genast av utmätningssmannen förseglas. Inkommer framställningen inom en vecka, må, intill dess ärendet avgjorts, handlingen granskas allenast av länsstyrelsen. Senare inkommen framställning utgör, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, icke hinder för handlingens granskning vid taxeringsrevision.

Om den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, icke varit närvarande vid förrättningen, må, såvitt angår därvid omhändertagna handlingar, revisionen ej påbörjas tidigare än en vecka efter förrättningen. I avbidan härpå skola handlingarna förvaras hos länsstyrelsen. Inkommer framställning som i första stycket sägs, skall beträffande handling som avses med framställningen förfaras på sätt i första stycket anges.

11 §.

Över länsstyrelsens beslut i fråga, som avses i 9 §, må klagan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas eller insändas till finansdepartementet.

Har vid handräckning omhändertagits handling, beträffande vilken gjorts i 8 § avsedd framställning, må, utan hinder av däremot eljest stadgat förbud, talan mot länsstyrelsens beslut över framställningen föras hos Konungen på sätt i första stycket sägs.

Länsstyrelsens beslut länder till omedelbar efterrättelse, där ej annorlunda förordnas.

12 §.

Kostnaderna för handräckning enligt denna lag skola åvila statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.